

Het docentenkorps ca. 1895.

IN DIT NUMMER:

Astrid Stoop en
Arnold Niessen
Docentenstel

4

Jan-Joost de Man
Docent als vaderfiguur
en halfgod

8

Joris Dane
Leraar van
het jaar 2015

14

EN VERDER:

Sander van Reedt Dortland	Over Floris	3
Annelies van Dijk	Over J.H. Leopold	6
Lex Werdekker	'Trots rector te zijn geweest'	11
Jan Spoelder	'Dierbare jaren als krullenjongen'	12
Lara Stanisic	Beauty & Brains	17
Elise Hogendoorn	'Een school als een haven'	18
Jeanette Jukema	'Leer jezelf kennen'	19
Hanneke van der Wel	en haar drijfveren	20
Leo Molenaar	Over Reindert Jacobsen	22
De reünie	Herinneringen in beeld	24

praefatio

In mijn Erasmiaanse herinneringen nemen leraren een prominente plaats in. Vanaf het moment van het toelatingsexamen waar een strenge Leen Bongers ervoor zorgde dat er niets kon worden voorgezegd tot het mondeling examen waar inlevende leraren ervoor zorgden dat de hooggeleerde gecommiteerden niet al te diep ingingen op Herodotus, Livius, Vestdijk en statistiek. Mijn leraren en leraressen waren mijn stimulerende gidsen door het ingewikkelde avontuur dat de middelebare school was.

Het leuke van een themanummer over de docent is, dat je merkt dat dit voor alle generaties geldt en waarschijnlijk nooit zal veranderen. De leraar als vertrouwenspersoon en als vakdeskundige. En iedereen heeft zijn eigen herinneringen aan zijn of haar favoriete leraar.

Het is een lastig beroep. Zelf heb ik ook kort lesgegeven aan het Erasmiaans. Was leuk. Ik was mijn vaders jongste collega. Dan parkeerde ik mijn auto 's ochtends bij mijn ouders en fietsten we samen naar school. Hij wilde altijd vroeg in zijn lokaal zitten. Dan rookte hij nog een Miss Blanche en praatte met de vroege leerlingen die altijd welkom waren. Hij was een natuurtalent. Maar, als je dat niet bent, kan een klas een dreigende arena zijn.

Het vak is erg veranderd de afgelopen vijftig jaar en het zal ongetwijfeld blijven veranderen. Het beroep is een afspiegeling van de samenleving. Maar wat blijft, is de leraar als pedagoog. Al werkende aan dit nummer was ik onder de indruk van de herinneringen van leraren aan hun leerlingen. Vaak konden ze en détail situaties in klassen reproduceren van tientallen jaren geleden. Wisten ze nog

precies wat leerlingen dreef en waar ze vrolijk en verdrietig over waren.

Ook rector en conrectoren spelen een belangrijke rol in de schoolcultuur. Ik heb er drie meegemaakt: Endenburg, Van der Velde en Baan. Drie totaal verschillende persoonlijkheden die de school in een moeilijke periode overeind hielden. Het Erasmiaans is zijn leven in Rotterdam nooit zeker geweest. In het proefschrift van Thimo de Nijs over het familielevens van de Rotterdamse gegoede burgerij tussen 1815 en 1890 kun je al lezen dat zij de Hogere Burgerschool (HBS) een stuk nuttiger vonden dan het gymnasium.

De toekomst van de gymnasia met een belangrijke plaats voor de klassieke talen en klassieke vorming is ongewis. De zoveelste herstructurering van het

onderwijs komt er al weer aan en ongetwijfeld zal begerig worden gekeken naar de uren klassiek onderwijs. De categoriale gymnasia zijn te groot en te populair om op te heffen, maar dat wil niet zeggen dat zij er over tien jaar nog hetzelfde uitzien.

Maar de leraar zal altijd blijven. En dat is maar goed ook, want wat moeten leerlingen zonder leraren? Het was een feest om aan dit nummer te mogen werken en mij te realiseren wat een enorme bijdrage mijn leraren hebben geleverd aan mijn vorming tussen mijn 12e en mijn 18e. En sommigen nog daarna.

_____ door **KLAAS TASELAAR**

Kleurrijk

Kleurrijk was het thema van de vorige Tolle belege. *De Docent* is het thema van het blad dat voor u ligt, maar we hadden er hetzelfde etiket op kunnen plakken. De docent die in dit nummer aan bod komt, is allesbehalve een kleurloos persoon.

Behorend tot de generatie die straffeloos de XL-opleiding mocht volgen heb ik aardig wat leraren voorbij zien komen. Al snel bleek dat het er op het Erasmiaans anders aan toeging dan op mijn lagere school. Voordat ik mijn nieuwe boeken had gekaft, was de rest van de klas een semester verder en hadden talloze leraren mijn vader te verstaan gegeven dat een extra inspanning van zoonlief geen kwaad zou kunnen. Dat zij het mij onnodig moeilijk maakten door mij regelmatig om vage redenen naar rector Van der Velde te sturen, werd op de ouderavonden verzwegen.

Drie van de docenten wier leven ik beslist niet aangenamer heb gemaakt, komen aan bod in een meesterlijk verhaal van Jan-Joost de Man: de weledelgeleerde heren Bos (klassieke talen), Van der Harst (Duits) en Van Gendt (Engels).

Van Bos herinner ik me nog zijn uitval naar de redactie van Tolle Lege nadat in de destijds veelgelezen rubriek *Boddé Privé* was vermeld dat hij en zijn donkerblauwe pak hun zilveren jubileum hadden gevierd.

Van der Harst maakte zich bij ons tegen het einde van het schooljaar onsterfelijk met zijn serie vakantiedia's ("En dit ben ik zelf". "Toe meneer, laat nog eens zien". *Gelach*).

Met Van Gendt heb ik ervaringen vergelijkbaar met die van Jan-Joost. Voorafgaand aan mijn mondeling eindexamen zei Van Gendt: "Het gaat er bij jou alleen om of het een 9 of een 10 wordt". Vervolgens begon hij vragen te stellen over het enige pulpboek op mijn lijst, iets van Agatha Christie, over een *[professional dèèncer]* (tegen beter weten in eindeloos herhaald), waarmee ik uiteraard een *[professional dancer]* bedoelde. Ik mocht mijn handen dichtknijpen met een 8.

Uit de verschillende bijdragen aan deze Tolle kan ik opmaken dat leerlingen tegenwoordig veel braver zijn dan in mijn tijd. Bovendien blijkt ook de docent te zijn geëvolueerd. Bijvoorbeeld: als leerling ervoer Hanneke van der Wel leraren als ontzettend streng en het contact met hen als heel afstandelijk. Toen Hanneke op school terugkeerde als docent Engels ging het er aanmerkelijk losser aan toe. Zij wijst vakbroeders op het belang van relativeren, want: "Je kunt stomme dingen zeggen".

Lara Stanisic heeft evenals Hanneke als docent Engels voor de klas gestaan. Nu heeft ze een veelzijdige baan aan de Hogeschool Rotterdam en staat ze in haar vrije tijd op het podium als zangeres en actrice.

Annelies van Dijk (Nederlands) belicht de introverte docent klassieke talen en dichter Jan Hendrik Leopold, een eenling tussen de velen.

Leo Molenaar (scheikunde) sluit hierbij aan met een verhaal over Reindert Jacobsen, die Leopold niet alleen meemaakte als leraar maar later ook als vriend-collega. Molenaar noemt Jacobsen het cultureel geweten van de gemeente Rotterdam.

Classici zijn, hoe kan het anders, goed vertegenwoordigd in dit nummer. Aan het woord komen Lex Werdeker, Jan Spoelder, Jeanette Jukema en Niek van der Blom (in een bijdrage van Sander van Reedt Dortland).

Lerares klassieke talen Astrid Stoop ontmoette Arnold Niessen (tekenen en kunstgeschiedenis) aan de Wytemaweg. Tijdens een van de vermaarde Rome-reizen werden Astrid en Arnold een paar op een pleepot in Ostia.

Als leerling en als docent geschiedenis heeft ook Joris Dane verscheidene Rome-reizen meegemaakt. De Leraar van het jaar 2015 vertelt zijn pupillen graag een gepassioneerd verhaal en vindt het prachtig als hij merkt dat het aanslaat, of dat in zijn eigen lokaal is of op een straathoek in Rome.

Elise Hogendoorn tenslotte had als tekenlerares de ondankbare taak om sommige leerlingen ervan te overtuigen dat haar lesuur geen rustuur was. Haar devies: Ik werk hard, dan mag ik dat ook van jullie verwachten.

hoofdredactie **LEEN BOM**

colofon

24e jaargang, nummer 2,
december 2016

Tolle Belege is een uitgave
van Semper Floreat,
de oud-leerlingenvereniging
van het Erasmiaans
Gymnasium en verschijnt
twee keer per jaar.

Oplage: 1.500

Reacties/rectificaties/kopij:
Leentfaar@erasmiaans.nl

Redactie Tolle belege:
Ivan Baas
Leen Bom, *hoofdredacteur*
Leontien Frenkel
Anouk Riehl
Klaas Taselaar

Bestuur Semper Floreat:
Victor de Jonge, *quaestor*
Nelleke Kruijs Voorberge,
assessor
Sander van Reedt Dortland,
abactis
Klaas Taselaar, *praeses*

Ontwerp en vormgeving
TradeMARC design&layout
www.trademarcdesign.nl

Correspondentieadres:
Tolle belege
t.a.v. Ineke Leentfaar
p/a Wytemaweg 25
3015 CN Rotterdam

Bankrekeningnummer:
NL13INGB0002150276
t.n.v. Semper Floreat
De contributie bedraagt
€ 15 per jaar of
€ 10 voor studenten (max. 5 jaar)

In memoriam

Tine de Zeeuw

Op 15 oktober jongstleden is Tine de Zeeuw op 93-jarige leeftijd overleden. In mijn tijd zeiden wij 'juffrouw De Zeeuw' tegen deze legendarische scriba. Op een foto gemaakt bij het afscheid van rector Van der Velde in 1977 zit zij naast hem. Dat was precies de plaats die haar toekwam: de rechterhand van de rectores gymnasii.

Zij kijkt op de foto zoals zij altijd keek bij officiële gelegenheden: strak en emotioneel in haar dienende rol. Zij wist alles, kende iedereen en zorgde dat de administratie perfect op orde was. Maar zij had ook een heel andere, verbindende rol. Zij was de smeermolie in de soms wat stugge verhoudingen.

Juffrouw De Zeeuw hield van ons leerlingen. Dat voelde je. Ze kon ontzettend en op z'n Rotterdams streng zijn, maar meestal loste zij ruzietjes of ander ongenoegen met een grapje en met die karakteristieke glimlach op. En dat was nodig aan het einde van de zestiger jaren toen de gezagsverhoudingen op hun kop gingen.

Ik heb zelf als praeses van de RGB en als voorzitter van de leerlingenraad enorm geprofiteerd van haar diplomatieke gaven. Vóór ik naar rector en conrector stapte met het zoveelste voorstel om alles anders te gaan doen, stapte ik eerst naar haar toe. Zij wist precies wat ik in mijn teksten moest aanpassen om dingen voor elkaar te krijgen. Ook adviseerde zij soms om vandaag maar even over te slaan.

Wat een geweldige vrouw en wat een geweldige pedagoog! Zoals zij met lastige pubers omging, was niet iedereen gegeven. We hebben het de afgelopen jaren vaak over haar gehad. Meestal was de vraag: "Zou ze nog leven?". Dat nu niet meer, maar ze zal altijd in onze gedachten zijn. Dag juffrouw De Zeeuw!

KLAAS TASELAAR

Oud-Erasmiaan Benno ter Kuile bijzonder hoogleraar Microbiële Voedselveiligheid en antibiotica-resistentie in de voedselketen

Dr. B.H. ter Kuile (1956) is benoemd tot bijzonder hoogleraar Microbiële Voedselveiligheid en antibiotica-resistentie in de voedselketen aan de Faculteit der Natuurwetenschappen, Wiskunde en Informatica van de Universiteit van Amsterdam (UvA). De leerstoel is ingesteld vanwege de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA). Ter Kuile combineert het bijzonder hooglerschap met zijn functie als scientific officer bij de Voedsel- en Warenautoriteit.

De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit en de UvA werken al jaren samen in onderzoek naar antibiotica-resistentie. Door het toenemend gebruik van antibiotica bij mensen én dieren (in de agrarische sector) neemt de resistentie van micro-organismen tegen antibiotica steeds verder toe. Dit kan er uiteindelijk toe leiden dat bepaalde infectieziekten niet meer behandeld kunnen worden, doordat de veroorzakers van de infectie resistent zijn geworden tegen de beschikbare middelen.

Als bijzonder hoogleraar aan de UvA gaat Benno ter Kuile onderzoeken in welke mate resistentie teweeg wordt gebracht bij verschillende concentraties van antibiotica en verschillende manieren van blootstelling. Ook bestudeert hij de invloed van omstandigheden op de verspreiding van resistente genen en de selectie van resistentie binnen voedselketens (bijvoorbeeld

in de veeteelt). Met zijn onderzoek wil Ter Kuile komen tot nieuwe doseringsregimes, waarbij de veterinaire doeleinden (ziektepreventie) behaald worden en tegelijkertijd de ontwikkeling van resistentie tot een minimum beperkt blijft. In samenwerking met de vakgroep Medische Microbiologie van het AMC werkt Ter Kuile aan een vergelijkbare vraagstelling toegepast op de behandeling met antibiotica bij mensen. Naast het doen van onderzoek gaat Ter Kuile onderwijs geven binnen het bachelor- en masterprogramma van Biomedische wetenschappen.

Foto Benno ter Kuile

Ter Kuile is sinds 2001 werkzaam als scientific officer bij de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit. Sinds 2007 is hij als gastonderzoeker en gastdocent verbonden aan het Swammerdam Institute for Life Sciences (SILS) van de UvA. Eerder was hij onder meer onderzoeker aan de Universiteit Leiden en universitair docent aan The Rockefeller University in New York.

UVA PERSVOORLICHTING, JULI 2016

Herinneringen aan Floris

1976. Net afgestudeerd aan het (toen nog) Gymnasium Erasmianum. Helemaal trots. Blik op de toekomst. Maar: niet één uurtje Erasmus-ologie gehad! Gelukkig is dat tegenwoordig anders.

Niet één uur? Maar... je hebt toch vijf van die zes jaar les gehad van Van der Blom? Inclusief het vak Oude Geschiedenis op vrijdag het zevende uur? Klopt helemaal: dat uur (en vele andere) werd vaak volledig gevuld door de ontwikkelingen op het Erasmus-vlak. Maar nooit eens iets over het leven of gedachtengoed van onze wereldwijd beroemde Rotterdammer.

En dat brengt mij meteen op het centrale punt van dit stukje: er zijn evenzovele Erasmus-kenners als invalshoeken. De een benadrukt zijn leven, de ander zijn boeken, de volgende zijn brieven, zijn vrienden en vijanden, zijn reizen, zijn Nieuwe Testament, zijn tolerantie, zijn pacifisme, zijn feminisme, zijn homofilie (quod non) of zijn racisme (ook quod non. Maar ja, dat verschijnt nu eenmaal bovenaan op Google – een van de fijne gevolgen van een algoritme dat zich focust op datgene waar vaak op wordt geklikt).

door **SANDER VAN REEDT DORTLAND**

leerling 1970-1976

NIEK VAN DER BLOM (1917-2006; DOCENT KLASSIEKE TALEN VAN 1951-1982) focuste zich vooral op het standbeeld, de school en een aantal door hem speciaal geselecteerde geschriften van en over Erasmus. En ikzelf (jaja, want ik word in de krant al als Erasmus-expert aangeduid) focus op mijn verwonderingen: wat was en is humanisme nu eigenlijk, waarom was juist Erasmus zo beroemd, waarom noemde hij zich Desiderius en Roterodamus, wat wilde hij bereiken, en vooral: hoe kan het dat hij een natuurlijke dood gestorven is? Want onze vriend had ruzie met zowel de Katholieken als de Protestanten – levensgevaarlijke aangelegenheden. Al even dodelijk: hij stak als geen ander de draak met zo ongeveer alle koningen en keizers van de wereld. Of eigenlijk van Europa, want de rest van de wereld bestond nog maar nauwelijks – Columbus was een tijdgenoot van Erasmus. Er zijn in die tijd velen voor veel minder op de brandstapel terechtgekomen, onder wie bijvoorbeeld zijn beste vriend Thomas More, plus nota bene een vertaler van Erasmus' werken, voor het simpele feit dat hij dit deed. Luther zat veilig en wel in zijn protestantse enclave, beschermd door keurvorst Frederik van Saksen, terwijl Erasmus door de hele wereld zwierf (Europa dus). Fascinerend.

Op al deze zaken wil ik graag in een volgend stukje eens terugkomen, maar de redactie van uw lijfblad vroeg om een stukje over Van der Blom als docent en als Erasmus/Erasmiaans-kenner. Bij deze. Ik heb de relevante documenten erbij gepakt:

- **IN 1978 HEEFT VAN DER BLOM TER GELEGENHEID VAN HET 650-JARIG BESTAAN VAN DE SCHOOL EEN BOEK UITGEBRACHT** “Grepn uit de

geschiedenis van het Erasmiaans Gymnasium 1328–1978”. Heel leesbaar, althans sommige hoofdstukken, en heel zwaar, de andere hoofdstukken. Deze laten Van der Blom's voorkeur voor curieuze geschriften zien, zoals “Een rector berijmt het Hooglied” waar ook Erasmus ten tonele wordt gevoerd. Of “Een curator en een jongste zoon”, wat ritselt van de jaartallen en de verwijzingen. Of “Een brave vrouw”, over het nut van de echtgenotes van rectores in de negentiende eeuw...

- **HIJ HAD OOK EEN KOPIE VAN DE “OPRICHTINGSAKTE” VAN DE SCHOOL UIT 1328** opgevraagd bij het Gemeentearchief, en die prijkte trots in zijn lokaal. Of eigenlijk: de vermelding dat Graaf Willem III de school in beheer gaf aan zijn klerk Pieter Marre. Opmerkelijk, want Rotterdam kreeg pas in 1340 definitief haar stadsrechten. De school is dus ouder dan de stad, en zeker ook ouder dan Erasmus zelf (±1466–1536), die nooit op onze school heeft gezeten. Want op zijn 4e vertrok hij naar Gouda, en hij spendeerde zijn middelbare schooltijd in Deventer.

Dan komt er weer een verwondering van mij om de hoek kijken: Waarom heet onze alma mater dan eigenlijk het Erasmiaans? Dat blijkt geleidelijk te zijn gebeurd, over een tijdsspanne van honderden jaren: vanaf 1530 wordt een door Erasmus geschreven leerboek Latijn gebruikt; vanaf 1638 wordt soms al stiekem van de Schola Erasmiana gerept, maar pas in 1842 werd de school officieel het “Stedelijk of Erasmiaans Gymnasium”. Dat was trouwens rond de tijd dat er drie vakken – waaronder iets quadrivaals als wiskunde – werden toegevoegd aan het curriculum, dat tot die tijd slechts uit Latijn en Grieks bestond. Het lokaal van Van der Blom is later – ach wee – een wiskundelokaal geworden. Sinds die tijd hangt deze oprichtingsakte in de centrale hal op de eerste verdieping. Het bekijken waard.

- **IN 1982, TER ERE VAN DE PENSIONERING VAN VAN DER BLOM, GEVEN COLLEGA'S SPOELDER EN SMIT EEN BOEKJE UIT GENAAMD “FLORISLEGIUM”.** Het copyright vermeldt echter Van der Blom. En dat kan wel kloppen, want hij had het al jaaaren gehad over een Floris-(van der Blom)-legium. Heeft hij rond die tijd zijn bijnaam Floris gekregen? Ik weet het niet; ik heb hem zelf nooit bij die naam genoemd.

Ook in dit boek weer de afwisseling tussen leesbaarheid: “De beelden van Erasmus”, “Erasmus' laatste woorden” en curiosa: “De Latijnse teksten van de scholier van Jan van Scorel” en “Maria Leer groet Erasmus”, waarin onze Floris heeft nagetrokken dat een vrouw (volgt een levensbeschrijving van bijna 30 pagina's plus 6 pagina's noten), die nauwelijks geacht kan worden veel van Erasmus te hebben geweten – ze stond onder meer op de kermis – in 1821 in Rotterdam komt wonen en elke dag het standbeeld groet, waarbij Erasmus duidelijk zichtbaar, elke dag, teruggroet.

- **OVER “BEELDEN VAN ERASMUS” GESPROKEN: VAN DER BLOM HAD UITGEBREIDE STUDIES GEMAAKT VAN DE SOKKEL WAAR DESIDERIUS OP STAAT.** En op basis van deze studies was hij tot de conclusie gekomen dat de sokkel achterstevoren stond. Na jaren van lobbywerk heeft hij het voor elkaar gekregen dat de gemeente het beeld van de sokkel lichtte, de sokkel 180 graden draaide, en het beeld terugplaatste. Tot genoegen van onze Floris. Om er kort nadien achter te komen dat hij het toch bij het verkeerde eind had. Maar toen – tot zijn teleurstelling – was de gemeente plotseling onbereikbaar. Tot op de dag van vandaag kan ik niet langs het beeld fietsen (en dat doe ik zeer regelmatig) zonder te kijken naar die sokkel...

Wist u trouwens dat het standbeeld oorspronkelijk een kleinere sokkel had? En dat die sokkel jarenlang

in de tuin van onze school heeft gestaan? We hebben daar met z'n allen altijd onze rondjes omheen gelopen, zonder het te weten (althans wat mij betreft). Pas in 2015 is deze sokkel naar de EUR verhuisd, waar hij een ereplaats(je) heeft gekregen.

- **IN JUNI 1982 IS EEN TOLLE LEGE GEHEEL GEWIJD AAN HET AFSCHIED VAN VAN DER BLOM, EEN EER DIE MAAR VOOR WEINIGEN IS WEGGELEGD.** Bijdragen van rectores Werdekker, Van der Velde en Baan, plus een stukje van Fedia Jacobs waar hij het enthousiasme van Van der Blom huldigt, maar ook fulmineert over het feit dat hij soms pluspunten kon geven voor een mooie vertaling, maar ook wel eens aftrek gaf voor pure nonsens. Nu ik dat lees: iets wat mij nog immer met afgrijzen kan vervullen – alsof wij arme bèta's dat expres deden.

- **IN 1994 HEEFT LEO MOLENAAR – OPVOLGER VAN VAN DER BLOM ALS SCHOOLHISTORICUS – HET LIJVIGE BOEK “HET ERASMIAANS GYMNASIUM NA 666 JAAR” UITGEGEVEN.** Ook hierin een bijdrage van Floris. Hij is nog immer actief. Maar helaas, een alomvattende geschiedenis van de school – zijn ambitie bij zijn emeritaat – is er nooit gekomen.

- **EN UW EIGEN TOLLE BELEGE HEEFT BIJ HET OVERLIJDEN VAN VAN DER BLOM EEN IN MEMORIAM OPGENOMEN,** waar Ben Trijelaar (afgestudeerd in 1961, dus uit een van de eerste Floris-lichtingen) zich nog kan herinneren dat Van der Blom een wiskunde-groep binnenloopt waar op dat moment een lastig “Booleaans” probleem op het bord staat, dat hij binnen 1 minuut oplost, de hele groep verbluft achterlatende. Noemde hij Latijn niet altijd “een leuke puzzel?”

Heb ik zelf dan geen herinneringen aan Floris? Heb ik überhaupt nog iets aan dit alles toe te voegen? Natuurlijk. Te noemen zijn de enorme hoeveelheden huiswerk, het Griekse alfabet waarvan hij trots was het in twee lesuren erdoorheen te jassen, de tafels die altijd recht in lijn moesten staan – precies op de naden in het zeil (iets waar je geen last van had als je in de radiator-rij zat), de “werkjes” die om de haverklap werden gegeven, zijn nietsontziende enthousiasme voor Latijn, dat zelfs niet week voor twee proefwerken Scheikunde en Natuurkunde in één week. Maar ook alle toevoegingen van zijn hand aan de historie van de school. En het resultaat dat er mocht zijn bij het eindexamen: ook voor de meeste bèta's een cijfer dat klonk als een klok...

Astrid Stoop en Arnold Niessen

Een Rome-reis gaf de doorslag

Iedereen kent wel stellen die vanaf hun schooltijd op het Erasmiaans samen zijn, maar docenten? Astrid Stoop (Klassieke Talen 1986-2010) en Arnold Niessen (Tekenen en Kunstgeschiedenis 1982-2010) leerden elkaar kennen op school, waar zij volgens henzelf heel geleidelijk naar elkaar toe groeiden. Een Rome-reis gaf de doorslag. Volgens het fotoboek van Astrid vonden zij elkaar definitief op een Romeinse pleepot in Ostia. Met Jitteke Blussé, oud-leerling van Astrid en Arnold, worden herinneringen opgehaald aan hun tijd op het Erasmiaans. Dit op een mistige zondagochtend in Warnsveld, waar zij naartoe verhuisden na hun afscheid in 2010.

door **ANOUK RIEHL**

Arnold begon in 1982 met lesgeven op het Erasmiaans. “In het begin was het moeilijk omdat het vak niet zoveel voorstelde. Het was echt een vak achter de streep. Els, een oude vriendin van de Kunstacademie, had me erbij gehaald omdat ze het alleen niet meer aankon. Ik heb nooit gesolliciteerd, ik werd benoemd terwijl ik een baan had. Ik was alleen maar op school komen kijken bij Els. Het was een indicatie-vak, als je allemaal drieën had en je had voor tekenen ook een drie. Later werd het een eind-examenvak en dat maakte veel uit”.

“Ik hing er aanvankelijk een beetje bij. Ik gaf maar twee dagen les en ben op een gegeven moment kunstgeschiedenis gaan studeren. Ik weet wel hoe ik me heel langzaam heb geëmancipeerd. Els had gezegd tegen de schoolleiding: jullie halen een Rome-kenner binnen. Dat moest ik dus waarmaken. Jan Spoelder ging natuurlijk flauwe vragen stellen tijdens mijn eerste Rome-reis. Ik had dat gelukkig snel door en heb hem diezelfde middag teruggepakt. De leerlingen vonden dat fantastisch en hij natuurlijk ook, toen hoorde ik er ook bij. Ontzettend kinderachtig eigenlijk, maar zo werkte dat. Sindsdien zat ik in dat Jan Spoelder-groepje en was ik meteen verdacht bij de wat linkere familie terwijl ik daar ook wat mee had. Maar ik had niet een voorkeur voor het een of ander. Toen ik op een gegeven moment afstudeerde was ik doctorandus Niessen. Zo werkt het in de wereld. Toen zei Leen Bongers: ‘Dat is leuk, jij kunt nu kunstgeschiedenis gaan geven’. Ik heb in alle vierde klassen les gegeven, dat was best zwaar, zes klassen allemaal hetzelfde, maar voor het goede doel natuurlijk. Ik hoop dat ze nog vaak aan me terugdenken”.

Astrid begon enkele jaren later op school, maar in een geheel andere situatie: “Ik kwam in een mannenbolwerk terecht, ik werd aangenomen door Werdekker, Kersten en Bongers. De Klassieke talen-sectie bestond uit Spoelder, Vos,

Brands en Horsch, dat waren de vier mannen die er zaten. Ik werd echt als een soort kuiken beschouwd, en dat was ik ook, totaal van een andere planeet en echt een meisje. Onderling was wel een soort ‘strijd’ gaande, wie is het meest academisch, wie heeft de meeste humor. Wetenschap was heel belangrijk. Er heerste een rare sfeer met die eigen karakters. In de docenten-kamer kwamen de sigaren en verhalen op tafel. Ik had daar wel voordeel van, want ik kwam vers van de universiteit af en was daarmee een frisse verandering voor leerlingen. Ik ben begonnen in jullie klas (5 alpha), dat vond ik wel lastig. Ik kreeg ook onderbouwklassen en werd mentor van een eerste klas die ik zes jaar lang les heb gegeven. Het jaar na mij kwam Olga Halbertsma erbij, iets later Jeanette Jukema, dat gaf ook verandering”.

“In het begin werd ik gelukkig heel erg gestimuleerd. Jan Spoelder heeft mij ontzettend geholpen. Ik werd ook door collega’s thuis uitgenodigd, ik kwam echt in een warm bad terecht. Er ontstonden meteen vriendschappen: met Hanneke van der Wel, Mies Meeter, Els Hoogendoorn. Jankees Ouwerkerk nodigde me meteen na het eerste jaar uit voor een introductie-weekend, in Gorredijk. Voelde me heel erg gevierd die tijd. Ik heb lange tijd lesgegeven met Werdekker als rector, daarna Bongers als interim, vervolgens Margriet Berkhout en toen nog een interim-er, dat was vreselijk”.

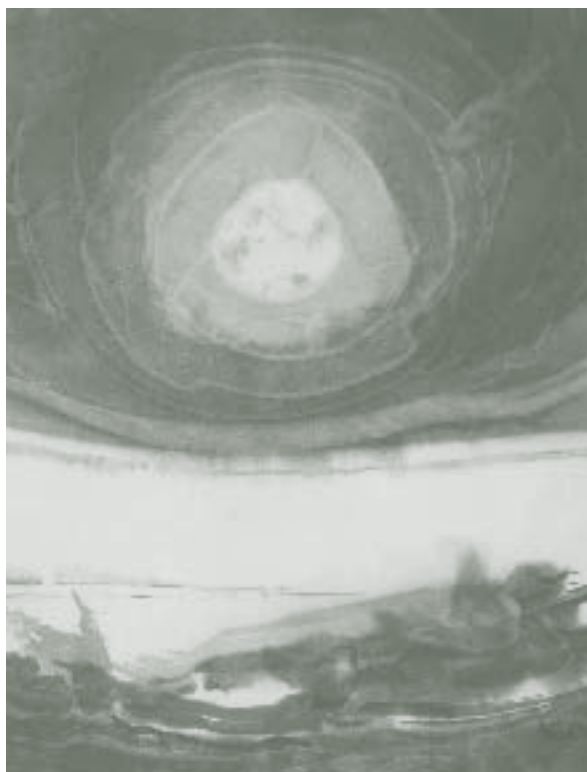
“De komst van het studiehuis was niet makkelijk, maar had ook voordelen: er kwam een heel mooi vak, Klassieke Culturele Vorming. En we hebben een vak als VoLo, Vakoverschrijdend Literatuur Onderwijs, geïntroduceerd. Arnold begon met het geven van zijn kunstgeschiedenislessen. Dat waren ‘schooleigen’ vakken die door Bongers erg gestimuleerd werden”.

Zowel Astrid als Arnold gingen vanaf het begin met vrijwel iedere Rome-reis mee. Arnold, die ook vloeiend Italiaans spreekt, was na zijn vuurdoop onmisbaar geworden als begeleider en Romekenner bij

uitstek. “De eerste reis die ik meeding, was voor zesdeklassers. Die gingen zich zo raar gedragen, die trokken zich echt geen moer van je aan. Op de avond voor vertrek hebben we er nog drie naar huis gestuurd, gewoon uit principe. Daarna is besloten om met de vijfde klas naar Rome te gaan. Jullie Romereis (1988) verliep ook niet geheel vlekkeloos: een enorme spacecake in de trein en onderhandelingen met carabinieri omdat iemand zo nodig over auto’s heen moest lopen”.

“Die Romereizen waren een beetje mijn ding, maar de groep werd steeds groter en het liep uit de hand. We hebben toen langzaam ingevoerd dat de groepen opgesplitst werden, want iets vertellen voor 70 man werkt gewoon niet. Eerst begonnen we met 15 tot 20 leerlingen met een deskundige en een ‘veger’ die het vak ging leren. Op het laatst hadden we allemaal groepjes van 10 met een eigen begeleider en dat werkte fantastisch. Op een gegeven moment gingen er 210 leerlingen naar Rome. Dat was gewoon niet aardig tegenover de rest van Italië. We moesten gaan splitsen in een groep naar Griekenland en een groep naar Rome. Iemand kwam toen met het briljante idee om allebei te doen, zodat we elkaar kruisten bij de boot. De laatste jaren met die ‘Grand Tour’ waren fenomenaal. Dan begon je op de Acropolis en eindigde je op het Capitool, dat was een fantastische tijdreis. De leerlingen waren goed voorbereid, ze kregen oude geschiedenis van Astrid en KCV. Als je in Rome liep dan wisten ze van alles, je had een gesprek. Zo’n Rome-reis kon ook heel vermoeiend zijn, door drankmisbruik en te grote groepen. Aan het eind van zo’n reis dacht ik altijd: dit doe ik nooit meer. Er gaat ontzettend veel energie zitten in lui die je van het politiebureau moet halen of die je de hele nacht moet bewaken. Gezopen is er altijd, de laatste jaren misschien minder, maar door een klein aantal dan weer juist heel erg”.

“In de hoogtijdagen had Werdekker bedacht dat er dan ook ouder-Rome-reizen

georganiseerd konden worden. Slaat eigenlijk nergens op, maar het was heel leuk voor de mens. We begonnen met oudercursussen in de avonden en ik mocht dan kunstgeschiedenis geven. Na de hele cursus kon je intekenen voor de Rome-reis. We hebben er drie gedaan. Eén was zo leuk, dat we met dezelfde groep nog een reis voor gevorderden hebben gemaakt”.

Beiden hebben talloze goede herinneringen aan de Rome-reizen, maar aan één Rome-reis in het bijzonder. “De ouder-Rome-reis was een schakelmoment. Wij konden het goed met elkaar vinden, maar Arnold was gewoon een collega”.

“En Astrid was toen nog wel erg jong in verhouding”.

Astrid gaat onverstoord verder: “Jankees zou eigenlijk meegaan, maar op het laatste moment kwam Arnold voor hem in de plaats. In deze ‘Gruppo Ouwerkerk’ gingen 37 ouders mee. Die ouders luisterden zo slecht dat ik van één van hen een fluitje kreeg”.

“Toen heb ik een lijstje gemaakt met signalen. Het waren ouders, dus je kon niet te vinnig gaan doen”.

“Wilden we om half negen vertrekken, dan kwam er stevast een aantal om kwart voor negen aankakken en dat vonden we heel vervelend. Alle twee hadden we dat fluitje, iedereen het schema. Ouders gaan zich als kinderen gedragen, ze komen echt voor alles bij je. Op een gegeven moment hadden we een hele dag rondgeleid. We wilden’s avonds samen op stap, even op een terrasje zitten. Wij zetten flink de pas erin, maar die hele horde kwam weer achter ons aan: Astrid, Arnold, niet zo snel! Toen hebben we vriendelijk gevraagd of ze misschien zelf iets konden gaan doen. Ik zie het nog voor me, die hele kluit rende achter ons aan door dat steegje. Tussen ons vonkte het misschien niet echt, maar het was meer een langzaam groeiende vertrouwdeheid”.

“Het was gewoon heel vanzelfsprekend”. Als herinnering aan deze bijzondere reis

hangt het briefje met fluitsignalen ingelijst aan de muur.

Aan de ouderreizen en de Grand Tours kwam helaas een einde. Opeens werd het te duur, het was te elitair, het werd niet begrepen. “De ziel ging eruit om het zo te zeggen. Dat had vooral te maken met gebrek aan creativiteit. Waar we altijd met elkaar overlegden en elkaar stimuleerden, werden opeens veel besluiten zonder overleg genomen. Toen we een keer met Rome-reis mee waren, bleek bij terugkomst opeens VoLO afgeschaft te zijn. Er was altijd heel veel ruimte voor bijzonderheid en dat werd vanaf toen gezien als een nadeel”.

“Er was enorm geldtekort. Heel veel geld was door BOOR (overkoepelend onderwijsorgaan Rotterdam. red.) over de balk gegooid voor weet ik wat voor flauwekul. Zo’n BOORman zat tien keer per jaar in Shanghai om het contact tussen de Chinese gymnasia te bevorderen. Die lui komen er altijd mee weg, die zitten dan een paar jaar later in IJsselstein. En wel ethische praatjes naar ons, dat was echt verschrikkelijk. Maar goed, er moest bezuinigd worden, dus je gaat kunstgeschiedenis afschaffen en alle andere mooie dingen. In ons gymnasium heeft dat dus plaatsgevonden, verzakelijking. De kwaliteiten van docenten werden niet meer op merites beoordeeld, niet eens gezien waarschijnlijk”.

“Op andere scholen is het waarschijnlijk ook zo, maar ik voelde op een gegeven moment heel sterk dat ik hier weg wilde. Ik kon er niet meer tegen, het voelde niet meer als onze school. Wij wilden altijd na ons pensioen uit de Randstad weg, daar waren we toen al mee bezig. En ik weet het nog precies, het was 9 november 2009, toen ik tegen jou zei: Ik wil weg”.

“Toen zei ik: Dan moet ik zeker mee”.

“Wij schelen elf jaar, Arnold was toen 62, en ik was toen nog jong. Wij hebben eerst een baan gezocht voor mij, in de omgeving van Zutphen. Daar hebben we de

open dagen van de scholen voor bezocht. Toen ik aangenomen was, in februari 2010, hebben we ons vertrek aangekondigd”.

“Ik heb ontzettend geluk gehad. Op latere leeftijd mag je minder uren lesgeven, een soort afbouwregeling. Ik ben altijd parttimer geweest, dus ik had er nooit over nagedacht. Ik doe vrijwel niks en dan mag je nog minder gaan doen. Ineke Leentfaar wees me op deze regeling. Uiteindelijk ben ik hier nog een jaar lang uitbetaald door de mannen van BOOR –daar had ik wel voor gespaard dus- maar dat was heel belangrijk, want het is beter om op je 63e met de VUT te gaan. Ik heb het dus enorm getroffen”.

“Ik leerde het grote verschil kennen tussen de stad en de provincie en het verschil tussen een gymnasium en een enorme scholengemeenschap van 2000 leerlingen. Nu zijn wij als docent volstrekt onbelangrijk en dat geeft heel veel rust”.

Arnold heeft in de tuin zijn eigen atelier en is nog actief aan het werk met exposities en als rondleider bij het museum Henriëtte Polak. Hij kan weinig beeldende kunstenaars bedenken die bij hem eind-examen hebben gedaan. “Maar je gaat niet naar een gymnasium om daarna naar de Kunstacademie te gaan. Dat heb ik overigens zelf wel gedaan. En met die gymnasiale achtergrond heb ik heerlijk gefunctioneerd op dat gymnasium, omdat ik begreep hoe dat in elkaar stak. In tegenstelling tot Paul Scharff, de goede man op de verkeerde plek”.

Veel herinneringen aan gezamenlijke projecten komen nog op tafel: symposia, toneelvoorstellingen, muziekavonden en het lustrumboek. Twee docenten die met hart en ziel verbonden waren met de school. “Uiteindelijk is het de maat. De school is te groot geworden, intimiteit bestaat niet meer. Er was altijd zoveel ruimte voor creativiteit, denk aan ons afscheid!”

Eenling tussen de velen – over J. H. Leopold

De onderstaande bijdrage is een bekorte versie van de bijdrage aan het Lustrumboek “Ex Pluribus Unum – 675 jaar Erasmiaans Gymnasium” (2004). Wie de oorspronkelijke versie wil lezen en het boek niet heeft, kan het opvragen via jcemvandijk@hotmail.com.

door **ANNELIES VAN DIJK**
docent Nederlands en corrector, 1977-2007

Waar de dichter Leopold bij classici, filologen en neerlandici nog voortdurend onderwerp van bewondering en studie is, is hij voor velen nog slechts een naam en dikwijls zelfs dat niet meer. Wat weet men in Rotterdam, waar hij meer dan 34 jaar woonde en werkte, nog over deze eenling tussen de velen? Ziet men, bijvoorbeeld, wel de ‘Hommage à Leopold’ in de foyer van de Jurriaanse Zaal in Concertgebouw de Doelen, een abstract gedenkteken van Ian Pieters?

In het lustrumjaar 2004 werd de stenen muur met het door beeldhouwster Charlotte van Pallandt in bronzen reliëf vervaardigde zelfingekeerde portret van Leopold naar onze school verplaatst (een geschenk van het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Rotterdam ter gelegenheid van de opening van het 135e lustrum en de uitbreiding van het schoolgebouw aan de Wytemaweg).

In datzelfde jaar verscheen op de glazen loopbrug tussen oud- en nieuwbouw een versregel van deze dichter “zie, zie, wat mag er achter zijn?”

En ... het mooie, nieuwe auditorium werd de ‘Leopoldzaal’. Zijn portret hangt naast de deur.

Wie was deze introverte man, die van 1891 tot 1924 een inspirerend docent klassieke talen op het Erasmiaansch Gymnasium aan de Coolvest was.

Als (nadere) kennis-making met deze bijzondere Erasmiaan is deze kleine bijdrage bedoeld. De erudiete lezer verwijs ik graag naar vollediger en diepzinniger studies.

Uitgebreide biografische gegevens

kan men makkelijk en snel op internet vinden. Enkele belangrijke momenten uit zijn leven die een historisch houvast kunnen bieden:

11 MEI 1865 Jan Hendrik Leopold wordt te ‘s-Hertogenbosch geboren als oudste van vijf kinderen

1870 Het gezin verhuist naar Arnhem; hier doorloopt Jan Hendrik de lagere school en het gymnasium

1883 Inschrijving als student in de letteren aan de Rijksuniversiteit te Leiden. Hij wordt lid van het Leidsch Studenten-corps en van het algemeen literair dispuut ‘Literis Sacrum’. Van 1886 tot 1887 is hij praeses van dit dispuut. Hij houdt er verhandelingen en draagt er eigen gedichten voor.

1889 Doctoraal examen klassieke letteren ‘cum laude’.

1889 Van september tot december is hij tijdelijk leraar Grieks, Latijn en oude geschiedenis aan het Stedelijk Gymnasium te Deventer.

1890 Van februari tot april maakt hij als gouverneur met een leerling een reis naar Italië. Bij de promotie van zijn vriend Gerlof van Vloten in dit jaar ontmoet hij diens zwagers Frederik van Eeden en Albert Verwey, de toen al bekende ‘Tachtigers’.

01 JANUARI 1891 Hij wordt leraar oude talen aan het Erasmiaansch Gymnasium

09 JANUARI 1892 Te Leiden promoveert hij ‘cum laude’ tot doctor in de letteren

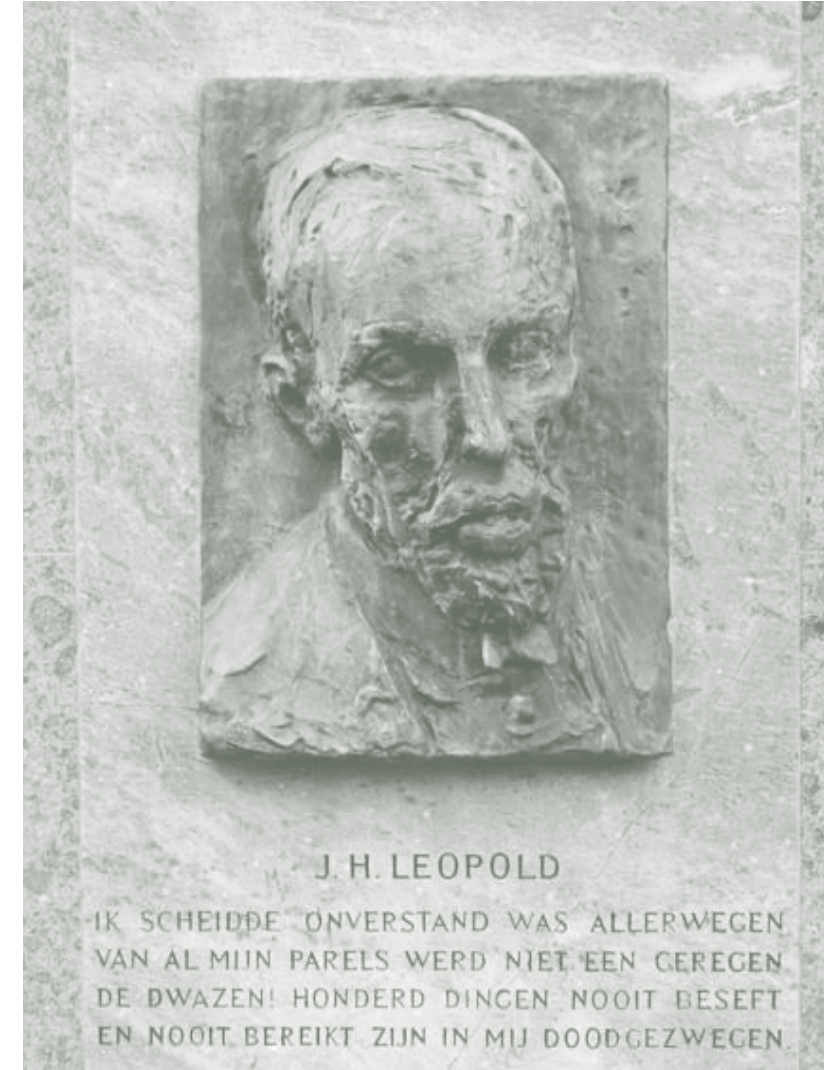
02 MAART 1892 Bij vestiging in Rotterdam wordt Binnenweg 121a zijn eerste adres, later verhuist hij naar de Van Oldenbarneveldtstraat 121, waar hij zijn verdere leven blijft wonen.

01 SEPTEMBER 1924 Op zijn verzoek (!) wordt Leopold om gezondheidsredenen eervol ontslag verleend als leraar aan het Erasmiaansch Gymnasium.

21 JUNI 1925 Kort na zijn zestigste verjaardag, die aanleiding is tot verscheidene huldigende artikelen, overlijdt Leopold onverwacht.

De dichter Leopold

Jan Hendrik Leopold staat bekend als een van de grootste – hoewel moeilijke – dichters uit het begin van de twintigste eeuw. Dat hij zeker ook toegankelijke

poëzie heeft geschreven, moge blijken uit enkele voorbeelden hieronder, te beginnen met het sprankelende gedicht **Jeugd**

*Veel gure regendagen bij de boeken
in studie doorgebracht; veel
winternachten
bij wijn en vrienden lachend doorgewaakt
en in den zomer verre wandeltochten
en droomen in het gras, veel groote
plannen
nog grooter woorden; meisjes plagen,
stoeien
gezoen en nu en dan een vleugje liefde
een wenk, een oogopslag, een stout
begeeren
als blauwe heuvels, schemerend hier en
daar
door dichte stammen van het donkre
bosch.*

Een prachtig gedicht (dat ik voor het mondeling eindexamen graag gebruikte) is het gedicht ‘Regen’ dat van grootse luchten naar microperspectief verglijdt:

Regen

*De bui is afgedreven;
aan den gezonken horizon
trekt weg het opgestapelde, de rond-
gewelfde wolken; over is gebleven
het blauw, het kille blauw, waaruit
gebannen
een elke kreuk, blank en opnieuw
gespannen.*

*En hier nog aan het vensterglas
aan de bedroefde ruiten
beeft in wat nu weer buiten
van winderigs in opstand was
een druppel van den regen,
kleeft aangedrukt er tegen,
rilt in het kille licht ...*

*en al de blinking van het vergezicht,
van hemel en van aarde, akkerzwart,
stralende waters, heggen, het verward
beweeg van menschen, die naar buiten
komen,
ploegpaarden langs den weg, de oude
boomen
voor huis en hof en over hen de glans
de daggeboort, de diepe hemeltrans
met schitterzon, wereld en ruim heelal:
het is bevat in dit klein trilkristal.*

Toen leerde Leopold vanuit het Frans, Engels en Duits het werk van Omar Khayyam kennen, de Perzische filosoof, astronoom en dichter (1015/1020 – 1123/1124). Hij hertaalde 55 van diens rubáiyát (kwatrijnen), bondig geformuleerde gedachten die over levensvraagstukken gaan, dikwijls met een ondertoon van spijt en grimmigheid. De volgende twee kwatrijnen zijn uit de eerste serie van dertig, die in 1911 in De Nieuwe Gids werden opgenomen.

X

*De wereld gaat en gaat, als lang na dezen
mijn roem verging, mijn kennis
hooggeprezen.
Wij werden vóór ons komen niet gemist,
na ons vertrek zal het niet anders wezen.*

XXIX

*Ik scheidde; onverstand was allerwegen,
van al mijn parels werd niet één geregen.
De dwazen! honderd dingen, nooit beseft
en nooit bereikt, zijn in mij
doodgezwegen.*

Kwatrijn **XXIX** is opgenomen onder het reliëfportret van Leopold van Charlotte van Pallandt, dat voor onze school aan de Wytemaweg staat.

Het volgende epigram staat in ‘Oostersch III’ (toepasselijk in iedere organisatie):

*DE booze daad vliegt over duizend mijlen,
de goede werken gaan de poort niet uit.*

De volgende vier regels (op een poster in mijn kamer) moesten sommige jonge Erasmianen van mij uit het hoofd leren als ze niet met respect met hun medeleerlingen omgingen!

*Men zoekt zich en men raakt elkander
kwijt
men volgt met vreugde en ontvlucht in
spijt,
men twist en ruziet en is ontevreden
en weer verzoend en alles zonder reden.*

De leraar Leopold

Als Leopold als jonge docent in 1891 (hij is dan pas 26 jaar oud) het Erasmiaans

Annelies van Dijk

Gymnasium betreedt, ziet de leerling Reindert Jacobsen hem voor het eerst en vat deze eerste indruk als volgt samen [1]:

“Het was in mijn tweede jaar, de cursus 1890-’91, dat ik voor het eerst een nieuwe classicus in de pauze op de ‘grote’ plaats zag verschijnen, Dr. J.H. Leopold, tenminste zo herinner ik het mij. Een in het oog vallende gestalte. Lang en slank, heel knap van uiterlijk, met jeugdige goudblonde knevel en baard, naar de laatste mode gekleed, leek hij eer een ouderejaarsstudent dan een leraar, anders dan zijn collegae. Er hing een vaag gerucht om hem, dat hij dichter was, dat wekte te meer de belangstelling. Tot mijn grote voldoening bleek me vervolgens uit de rooster voor de nieuwe cursus, dat hij in mijn klasse IIIB leraar voor het Latijn zou zijn.”

Reindert Jacobsen heeft Leopold niet alleen als inspirerend leraar, maar later ook, na zijn benoeming in 1905 als docent geschiedenis aan het Erasmiaans Gymnasium, als vriend-collega meegemaakt. Een andere oud-leerling uit later jaren, Mathilde Stuiveling-van Vierssen Trip (schooltijd 1919-1925), heeft van beiden les gehad en zegt van hen: “In de derde klas kregen we Grieks van Leopold. En Jacobsen gaf geschiedenis. Deze twee, officieel dr. J.H. Leopold en dr. R. Jacobsen, maar in de wandeling Leipi en Japi geheten, zijn in mijn herinnering de eerste leraren, die ons als volwassenen behandelden.” [2].

In de beginjaren van zijn ruim 33-jarig leraarschap gaf Leopold geestig en vrolijk les en bracht hij op een onconventionele manier de geïnteresseerde leerlingen liefde voor de klassieken en ‘de taal’ bij. Hij voelde zich thuis in het gebouw aan de Coolvest, dat onder rector Kan in 1884 in gebruik was genomen en uitzicht gaf op de molen ‘De Hoop’ (de molen werd in 1920 gesloopt). De engeltjes hoog boven op het gebouw die hem iedere ochtend begroetten, staan nu op ons Forum Erasmianum aan de Wytemaweg! Hij volgde het culturele leven in Rotterdam op de voet en wist daarover boeiend te vertellen. Hij was een enthousiast bergbeklimmer en nam zo nu en dan leerlingen mee op wintersport. Ook schaatste hij graag en menige leerlinge draaide met hem rondjes bij de IJclub Kralingen. Zijn va-

kanties bracht hij meestal samen met zijn collega-classicus en vriend dr. A.J. Kronenberg in de bergen door. Ook in Rotterdam zag men dit tweetal zich in het culturele leven bewegen en ‘s avonds – na gedane arbeid – kon men hen om stipt 23:00 uur in hun stamcafé, verwickeld in diepzinnige discussies, aantreffen.

In latere jaren kreeg hij in toenemende mate met doofheid te kampen, die hij in het begin nog met kwinkslagen kon maskeren. Het klassikaal lesgeven werd echter moeilijker. Tevens werd hij, tot zijn teleurstelling, enkele malen voor een hoogleraarschap gepasseerd, ofschoon zijn wetenschappelijke kwaliteiten buiten kijf stonden. Door een onontwarbare verstrengeling van hardhorendheid met zijn karakterstructuur ontwikkelde zich bij hem een wantrouwen, ook tegenover goede vrienden, die hij van zich vervreemdde, waardoor hij geleidelijk in een sociaal en psychisch isolement geraakte.

Naast de reeds genoemde R. Jacobsen waren bekende leerlingen van Leopold o.a. de latere directeur van Museum Boijmans en het Rijksmuseum F. Schmidt-Degener, de bekende historicus J.M. Romein, de neerlandicus N.A. Donkersloot (pseudoniem Anthonie Donker) en de dichteres Ida Gerhardt.

Waardering

Er is dikwijls gezegd en geschreven dat Leopold laat, zelfs te laat, de erkenning heeft gekregen die hij verdiende en dat zijn tijdgenoten hem niet begrepen of onverschillig tegenover zijn werk stonden. Voor een deel zou dat waar kunnen zijn, zijn gedichten waren ten slotte niet de eenvoudigste. Als we ons echter in de drukgeschiedenis van zijn werken verdiepen, kan ook daarin een oorzaak worden gevonden voor de geringe bekendheid tijdens zijn leven. Deze geschiedenis kent een opeenvolging van karakteristieke tegenslagen.

Na Leopolds dood hebben diverse uitgaven van de nagelaten gedichten het licht gezien. Op grond van de meer recente opvattingen over tekstedities zijn deze als ‘onbetrouwbaar’ te bestempelen.

In de reeks ‘Monumenta Literaria Neerlandica’ van het Constantijn Huygens Instituut van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen is uiteindelijk een verantwoorde historisch-kritische uitgave van de verzamelde werken verschenen. Hiervan is ‘Gedichten I, de tijdens het leven van de dichter gepubliceerde poëzie’ verzorgd door A.L. Sötemann en H.T.M. van Vliet (1983), ‘Gedichten uit de nalatenschap’ verzorgd door G.J. Dorleijn (1984) en ‘Gedichten II, Nagelaten poëzie’ verzorgd door H.T.M. van Vliet in samenwerking met A.L. Sötemann (1985). In 2006 bezorgde ‘onze’ leraar Nederlands en bekende Leopold- en Couperuskenner, H.T.M. van Vliet de ‘Verzamelde Verzen’, Athenaeum—Polak & Van Gennep [4]. Een andere Leopoldkenner, prof. dr. J.D.F. van Halsema, is al jaren bezig met een biografie van Leopold.

Ter illustratie van een andersoortig blijk van belangstelling en waardering dient de alom bekende bloemlezing van Gerrit Komrij ‘De Nederlandse poëzie van de negentiende en twintigste eeuw in 1000 en enige gedichten’, waarbij Komrij het aan hemzelf opgelegde maximum van tien gedichten per (groot) dichter aan Leopold toekende!

Dichters en oud-leerlingen over Jan Hendrik Leopold

Verscheidene literatoren, zoals H. Marsman (1899–1940), Martinus Nijhoff (1894-1953) en Menno ter Braak (1902–1940) schreven of dichtten over Leopold.

Dat Leopolds lessen op zijn (begaafde) leerlingen een onuitwisbare indruk maakten, moge blijken uit twee voorbeelden.

F. Schmidt-Degener (1881-1941)

Met zijn leerling Frederik Schmidt-Degener had Leopold een bijzonder contact. Hij gaf hem in 1897 bijles Latijn na een vrij lange ziekte. Niet alleen de Latijnse gram-matica kwam aan de orde, meer nog spraken zij over muziek, schilderkunst, buitenlandse poëzie en filosofie. Ook na deze tijd bleef Frederik Leopold bezoeken en genoten ze van hun gesprekken. In

1902 vatten ze het plan op de vertaling van de boeken van Marcus Aurelius door Leopold samen met de vertaling van het handboekje van Epictetus door Frederik uit te geven. Deze uitgave ‘Stoische Wijsheid’ verscheen in 1904. Schmidt-Degener wilde daarin niet met name genoemd worden en slechts als ‘oudleerling’ aangeduid worden. In het jaar daarvoor had Schmidt-Degener zijn gymnasiumdiploma behaald en ging hij kunstgeschiedenis studeren in Berlijn en Parijs. (Aan de Nederlandse universiteiten bestond die studierichting toen nog niet). Zij bleven corresponderen over hun plan tot de uitgave van ‘Stoische Wijsheid’ en over persoonlijke zaken. In 1908 – Frederik is dan slechts 26 jaar oud – wordt hij directeur van Museum Boijmans; in 1922 wordt hij directeur van Het Rijksmuseum te Amsterdam. Leopold heeft op Schmidt-Degener een blijvende indruk gemaakt, maar ook hij ontkwam niet aan de afstandelijkheid van Leopold, die zich manifesteerde zodra leerlingen in de maatschappij hun plaats hadden gevonden. Zolang zij zich intellectueel vormden, was hij hun vaderlijke, toegewijde en inspirerende leermeester, daarna trad verwijdering in. Het essay ‘Herinnering aan Leopold’ van Schmidt-Degener [3] getuigt van de bijzondere vriendschap, maar evenzo van de verwijdering, en is een belangrijke bron om de mens Leopold te leren kennen. Dit essay is een voorbeeld van de literaire begaafdheid van de auteur, die ook uit zijn dichtbundels blijkt. Uit zijn tweede bundel ‘Silvedene. Tien suites voor viool en woord’ (1939) stamt het gedicht:

Grafbloem voor Leopold

De orchidee, de enkeling, de schrikse fantasie der lijnen een opensperren – en dit kwijnen o nauw geredde drenkeling; een tengerheid, zacht neergelegd door vriendenhand die wou bewaren herinnering aan zielsgevairen – en al het schuwe, ongezegd.

Ida Gerhardt (1905-1997)

Een van de laatste leerlingen van Leopold is Ida G.M. Gerhardt. Zij is geboren op 11 mei 1905, de veertigste verjaardag van Leopold. Op school is Leopold een eenling geworden, hij sluit zich af van die leerlingen die niet beseffen welk een voorrecht ze genieten van hem les te krijgen, hij wantrouwt zijn naaste collega’s, zijn vrienden zelfs. Ida is een van de weinigen met wie hij spreekt, hij maakt lange wandelingen met haar en ze luistert naar zijn gedichten. Van hem leert ze de grote liefde voor de taal, de klassieken. Leopold maakt op Ida een onuitwisbare indruk. Ze gaat klassieke talen studeren en wordt docent oude talen. In het verloop van hun leven en in hun dichterschap zijn meer parallellen aan te treffen. Beiden vinden in de klassieke inspiratie voor hun poëzie, ze kennen beiden de tucht van de syntaxis, de zoektocht naar het juiste woord, beiden vinden in vertalen de uitdaging en de vervulling. Ida schrijft gedurende haar hele leven een groot aantal gedichten ter herinnering aan Leopold. Enkele voorbeelden volgen.

XXIII
Heel Rotterdam, zijn huizen en zijn kaden, bestond voor mij bij Leopolds genade. Ik zag – een kind – hem in de avondstad als Cheops door de sterrentuinen waden.
(uit: Kwatrijnen in opdracht, 1948)

Leopold
Adelaar was hij tot de laatste strofe, toppen óverzwevende waar geen sterveling ooit genaakt, of naar de verlaten

horstplaats statig weer dalend.

Onverschrokken kantelend langs ravijnen, vochtomvlaagd door daverend levend water, schrijvende zijn vederenschaduw daar waar eeuwige sneeuw ligt.

God zij lof om dit nimmer aangerande trots vermogen, dat zóveel barre winters heeft getart en de sterke vleugels wette: Trots ongebroken.

(uit: De Hovenier, 1961)

Passage uit Bij dag en nacht
... ..
Eens, ons een inzicht openend terloops, zei Leopold: ‘de namen-symphonie.’ Met bijna zwijgen heeft hij mij destijds na afloop van de les, toen ik iets vroeg, tot het besef gebracht van het geheim der woorden. Zonder aarzeling. Zeggend nog terzijde, bij het afgaan van de trap: ‘toen waren vers, muziek, en dans nog één; begrijpt zij wel?’ En wendde zich.
... ..
(uit: De Zomen van het Licht, 1983)

In het lustrumboek ‘Het Erasmiaans Gymnasium na 666 jaar’ (1995) schreef ik over de poëzie van Ida Gerhardt en ook over de relatie met en de invloed van Leopold.

Bij mijn afscheid in juli 2007 verscheen ‘Erasmiaanse Pennenstreken’ Nr.1, gewijd aan ‘J.H. Leopold (1865-1925) als leraar en dichter’. Als afscheidscadeau aan het Erasmiaans Gymnasium, de school waar ik 30 jaar met zoveel liefde en plezier had gewerkt, liet ik op de wand van de Leopoldzaal het volgende gedicht schilderen, dat Ida – bijna 80 jaar oud – over Leopold schreef.

Tweespreek

Ik ken u – en ik ken u niet, die mij inleidt in uw gebied; die als een vader met mij praat en straks argwanend naar mij ziet.

Ik kende u – en ik kende u niet – een kind nog in mijn prille staat – gij die mij onverhoeds verried.

Ik ken u – en ik ken u niet, die mij toont hoe een vers ontstaat, en lacht als het aan stukken slaat. Die Leopold zijt. – En ook niet.
(uit: De Zomen van het Licht, 1983)

Epiloog

Het was mijn wens, dat 11 mei, de geboortedatum van zowel J.H. Leopold als Ida Gerhardt, de ‘Dag van de Poëzie’ op het Erasmiaans zou worden. Deze wens heeft vorm gekregen in de ‘Erasmuslezing’ die jaarlijks omstreeks deze datum wordt gehouden.

Verwijzingen:

- Zie: Molenaar, Leo [red.], Reindert Jacobsen (1876-1962) – een leraar met een verhaal, Uitgeverij Elmar, Rijswijk, 1999, pp. 235-250
- Zie: Molenaar, Leo [red.], Reindert Jacobsen (1876-1962) – een leraar met een verhaal, Uitgeverij Elmar, Rijswijk, 1999, pp. 85-87
- Schmidt-Degener, F, Herinnering aan Leopold, Groot Nederland, november 1927, pp. 502-527
- J.H. Leopold, Verzamelde Verzen, Athenaeum—Polak & Van Gennep (2006) – Bezorgd door H.T.M. van Vliet (tot medio 2016 docent Nederlands aan het Erasmiaans Gymnasium).

το χρεμα
ορμαομαι
επερ +2

~~επερ~~

+4

οικεω

ωφελεω

συμβαλλομαι

η τροφη

εις +4

εσκων εκουσα εκου

εσκων

τερεω θερεω

τερεω τερεω

εστ

λανθανω λαν

λανθανω

blu...
darek (gouden munt)

goud

goud geld

zilver

(zilver) geld

geld

reke, ding

optrekken, oprukken

1 boven, over

2 voor, ten bate van

voorbij, aan gene zijde van

wonen

helpen, steunen

bijeenbrengen

voeding

voor

vrijwillig

onwilling

τερεω

μαι weeten

het
rode boekje
voor
scholieren

δα

u zijn

WAT DOET EEN LERAR OP SCHOOL?

71

Eigenlijk zit een leraar op school bezig in de klas.
Aan de ene kant staan de leerlingen die willen werken aan dingen die hen interesseren, leerlingen die zich niet willen vervelen. Aan de andere kant staat de maatschappij die wil dat de leerlingen zo veel mogelijk weten over dingen die belangrijk zijn voor later.
De leerlingen moeten goed hoer, hard werkende, elkaar bekannende en elkaar worden.
Van twee kanten wordt aan de leraar getrokken.

- Hij heeft allerlei opgeklagen wat hij zijn leerling moet leren en hoe hij dat mag doen. Hij moet zorgen dat zij voldoende heler, met de stoelen komen en slagen voor het examen.
Als dat niet gebeurt, moet het schoolbestuur of een ander komen.

- Hij moet ook zorgen dat zijn leerlingen de lessen boeiend vinden, dat ze wat plezier vinden om samen met hem te werken. Hij moet ze de gelegenheid geven

Leren

Leraren moeten een heldoel, net als de leerlingen:
- Ze moeten op tijd komen.
- Ze mogen niet zomaar weg blijven.
- Ze moeten hun boeken setten met de leerlingen doorwerken.
- Ze moeten zich houden aan schoolregels.
- Ze moeten ...
Soms zal je het gevoel krijgen dat leerlingen en leraar tegenover elkaar staan. De vraag is of dat inderdaad zo is.

Leraren zijn ook mensen.
Een leraar is verplicht op de vastgestelde tijden op school te komen.
Misschien heeft hij een gezin. Hij gaat met zijn vrouw naar bed. Misschien heeft hij kinderen. Misschien heeft hij geldproblemen en een niet afbetaalde auto. Misschien heeft hij ruzie met zijn familie en is zijn hond ziek. Hij heeft een hond. Hij heeft een hond.

Ontvangen

Somma van de Jan Jansz. Goetse. klas 1a
boeken van 1911-1912
vier ziden
19 ha. schoolboek. uitgegeven op 1912
Botterdam
24 februari
GYMNASIUM TRASHING
BOSTON 1912

De docent als vaderfiguur en halfgod

‘Im. Be. Ciel.’ Het was ’n herfstdag waaraan geen eind leek te komen, zo een die ’s morgens al aanving in halfduister, waartegen de vier plafonnières, met de identieke vorm en fletse kleur van de klosjes haakkatoen van mijn moeder, zich aan het hoge plafond van het grauwe lokaal vergeefs verzetten; een schooldag die na de laatste les zou eindigen in dezelfde mineurstemming als waarin hij begon, daar hoefde je geen meteoroloog voor te zijn.

door **JAN-JOOST DE MAN**

De klas had een vertaling van een pagina Xenofon voorbereid, die de leraar Grieks naar goed gebruik steekproefsgewijs op waarde zou schatten. De stemming was landerig, de leerlingen waren stil. Er hing geen hilariteit in de lucht – daar was de deken van duisternis buiten te beklemmend voor.

Een klasgenote met de exotische naam Zsoka Bonta, die in de tweede klas was ingestroomd, had ‘de beurt’. Haar was verzocht een stukje ‘anabasis’ om te zetten in het unieke idioom van de gymnasiast, een in houterig Nederlands vertaalde frase Grieks of Latijn. Zsoka worstelde met een militair-strategische episode uit het leven van Cyrus, die voor de aristocratische chroniqueur uit de Peloponnesos misschien gesneden koek was geweest, maar voor een Rotterdams meisje in 1970 geenszins. En dat terwijl zij van Midden-Europese komaf was, en nog wel uit een gebied waarin het elkaar over de kling jagen al eeuwenlang tot de tweede natuur behoorde.

De donkerharige, inmiddels met een bos van inspanning op haar geprononceerde jukbeenderen, ontmoette in het opengeklapte boek voor haar, boven het bordeauxrode linnen met goudopdruk, een lettercombinatie die zij met geen mogelijkheid kon thuisbrengen. Het was nog met een hoofdletter geschreven ook. Γλουv.

Zij stokte. Het klassikaal instinct rook meteen onraad. Twijfel rees alom over haar voorbereidende inspanning rondom Xenofon de avond ervoor. Men ging er eens voor zitten en spitste de oren. Even keek het meisje in verwarring op, waarna zij vervolgde, met een zenuwachtig lachje als van iemand die op een leugentje betrapt wordt: ‘...een gloe...’

Kus in een stil hoekje

Er was in die tijd niet eens een geestig of spitsvondig grapje nodig om mij in krankzinnig gelach te doen uitbarsten, daar zorgden de hormoonhuishouding en de puberale verwarring wel voor. En meligheid was immers een gecultiveerde uitwas van de tijd? De plotselinge histerie na het onmogelijke ‘gloe’ werd nog eens versterkt door mijn vurige passie voor het onbereikbare wezen van de poesta die het uitsprak, gevoelens die ik toentertijd

met geen mogelijkheid in de juiste richting – laten we zeggen, een langdurige kus in een stil hoekje tijdens een klas-senavond – wist te kanaliseren, al had ik er een miljoen mee kunnen verdienen. Nu bestond daartoe ook geen noodzaak want deze dochter der Magyaren keek jaar in jaar uit dwars door mij heen alsof ik lucht was. Maar dit was weer een uitgelezen moment om mijn bovenmatige aandacht voor haar te openbaren, zo moet ergens een plek in de hersenschors besloten hebben. Een gloe! Mijn kakellach als van een ontsnapte idioot had als klap op de vuurpijl nog een onsmakelijke component, omdat ik even tevoren een door mijn buurman Frank Treurniet aangereikte chocoladetoffee, merk Côte d’Or, in de mond had gestopt en me halverwege een masticatieproces bevond. Het zal me een fraai schouwspel geweest zijn.

De docent maakte in een tel een eind aan mijn euforie. Hij keerde zich met onverholten dedain naar mij toe en voegde mij alleen die drie lettergrepen toe, niet sissend, noch schreeuwend, op normale conversatietoan; dat maakte het nog een graadje erger. ‘Imbeciel!’

Walm tabaksrook

In de kern had de heer Bos hier een punt, dat zag ik toen ook wel, maar de terechtwijzing, vanuit zijn standpunt o zo begrijpelijk, trof mij in het hart als ware zij de lanspunt van een hopliet. Want ik mocht Bos graag, sterker nog, ik keek tegen hem op en, als ik er nu van een afstandje op terugkijk, wilde ik maar wat graag bij hem in een goed blaadje staan. Het pejoratief wierp mij meteen vol schaamte mijlenver terug op de weg naar erkenning.

Ik beschouwde Bos heimelijk als een ‘coole’ docent, ofschoon je dat adjectief destijds nimmer in de mond nam, laat staan in de betekenis zoals wij die nu kennen. Het was in mijn ogen een knappe man, rijzig, met een donkere bos (no pun intended) haar dat woest golvend naar één kant uitbolde, boven een pak van onduidelijke snit en kleurstelling dat hij in mijn herinnering zonder uitzondering elke dag droeg, in welk jaargetij dan ook.

Bos was zoals zoveel docenten indertijd – eind jaren zestig, begin jaren zeventig – een verstokte roker in de klas en hulde

zich bij voorkeur in een dikke walm tabaksrook waardoorheen hij met dichtgeknepen ogen de omgeving onbewogen in zich opnam. Op gezette tijden spoelde hij zijn handen af in het fonteintje bij de deur om ze vervolgens af te drogen aan het gordijn naast zijn bureautje op de verhoging. Dat geplaagde textiel was inmiddels door jarenlang oneigenlijk gebruik verworden tot een half vergaan vod, waar de gescheurde lappen aanhingen.

De heer Bos had als hobby de herkomst van familienamen en herleidde, tijdens een zeldzaam ontspannen moment in de klas, de mijne correct naar de Zeeuwse eilanden. Ik voelde mij gestreeld. Althans, correct volgens de mij ingepeperde familiefolklore, want veel later stamboomonderzoek wees de West-Brabantse delta uit als bakermat, alwaar mijn voorouders in deprimerend klinkende kleidorpen als Noordwijk, Uithoek, Slegel, Werkendam en Babyloniënbroek de kost verdienden als koetsier, landarbeider en boerenknecht. Generaties lang zal geen van hen ooit een chocoladetoffee hebben geproefd, daar kunnen we gelet op hun sociale status zeker van zijn. Dit geheel terzijde nu, maar punt blijft dat de Biesbosch hoe je het ook wendt of keert pal in de buurt van Zeeland ligt, dus hij zat er niet ver naast.

Wat maakte Bos zo’n bijzonder persoon in mijn ogen en waarom raakte mij zijn als investief bedoelde term – die voor het eerst in 1650 in de Nederlandse geschreven taal opduikt, ik heb het nog even opgezocht – zo pijnlijk diep, dat het nu na vijftienveertig jaar nog met gemak de functie vertolkt van een in thee gedoopte madeleine?

Holland’s Next Top Model

Dat mijn hang naar een sterke man, een ‘vaderfiguur’ die bij gemis aan het echte werk thuis voor compensatie moest zorgen, er een rol bij speelde lijkt geen twijfel. Wie zonder vader opgroeit loopt een wond op die nooit volledig heelt. Ook op latere leeftijd kriebelt het litteken ruw geschat tien keer per dag. Ik heb me erbij neergelegd. Ik was dan ook van jongs af aan onbewust op zoek naar een leidsman en kon mij makkelijk in de leerlingenrol plaatsen. En dat is ook een kwaliteit, om het maar eens in voetbaltermen uit te drukken, want hoe moeilijk het voor de

moderne mens is om een autoriteit ‘boven’ zich te dulden, daarvoor hoef je maar één keer naar Holland’s Next Top Model of Heel Holland Bakt te kijken. Het is voor deelnemers aan die shows, in hun mate-loze zelfovertuiging, vrijwel onverdraaglijk te worden gecorrigeerd door iemand die het nu eenmaal beter weet. Ik heb daar nooit moeite mee gehad.

Maar Bos was een enigmatische man, die niets over zichzelf losliet, behalve die ene hobby dus, en in de klas zich beperkte tot de geheimen van de Griekse taal. Daarbuiten was hij gesloten en deed er, naar mijn smaak, ietwat grimmig het zwijgen toe. Ik voelde intuïtief dat er onder die verbeterde vormelijkheid iets broeide, iets rommelde. Het ‘imbeciel’ ontsnapte uit een op knappen staand ventiel dat een fractie van een moment lekte en daarna zich gehaast weer sloot. Maar die ongrijpbare, bijna karakterloze status trok mij juist aan.

Een oud-klasgenoot uit de groep Erasmusianen die in 1975 na het eindexamen in een opgelapte Volkswagen-bus een tocht maakten langs de grenzen van het Romeinse Rijk, verhaalde hoe zij tijdens de reis langs oudheidkundige bezienswaardigheden bij een bepaalde trekpleister, ik meen Luxor, op een terrasje niemand minder dan de heer Bos aantroffen, achter een kopje koffie, lezend in een krant. De reisgenoten stoven aangenaam verrast op de docent af en uitten een respectvolle groet. Die werd door de man in koelte geretourneerd waarna hij doodgemoe-dereerd verder las in zijn krant, zonder verder de jongelui een blik waardig te gunnen. Zij dropen verbouwereerd af.

Op zijn zachtst gezegd lastig verklaarbaar gedrag van deze man, op welke manier je het ook bekijkt. Wanneer je duizenden kilometers van huis enkele bekenden tegen het lijf loopt, zal dat onder normale omstandigheden toch een kortstondige begroeting opleveren in de geest van ‘Hé, dat is ook toevallig!’ Maar als je dan ook nog eens succesvol blijkt te zijn geweest in je vak, namelijk in het kweken van interesse voor de Oudheid, gelet op de aanwezigheid van vijf verse alumni met een Baedeker in de hand in de Egyptische bloedhitte bij een eeuwenoude ruïne, dan zou elke classicus ter plekke enkele vreugdesprongetjes hebben uitgevoerd. Zo niet Bos. Wat moet hij ons in stilte gehaat hebben, denk je dan.

Zijn initialen waren J.K. maar al sla je me dood, ik zou niet weten waar de letters een afkorting van waren. Jacob Kees? Jan Karel? Johan Krijn? Geen idee. Waar woonde hij? Wat was zijn verjaardag? Was hij getrouwd, had hij kinderen?

Barricade van leerstof

Volgens recent onderzoek omschrijven docenten hun leerlingen met wie ze een positieve relatie hebben als assertief, vriendelijk, gemotiveerd en geïnteresseerd in de stof en in de docent zelf. Van leerlingen met wie ze een problematische relatie hebben vinden ze dit niet (Claessens, 2016). Opmerkelijk hè. Maar in de jaren zeventig was er tussen docent en leerling geen sprake van wat voor relatie dan ook, een goede noch slechte... Daar bestond aan gene zijde, aan de overkant van de diepe autoriteitskloof tussen ‘hem’ en ons, te weinig openlijke interesse. In een situatie waarin de docent zijn uiterste best doet om zich in stilzwijgen te hullen achter een barricade van leerstof en te verdwijnen in wolken tabaksrook, kan geen sprake zijn van een ‘band’. Wij kregen onderricht van vaklieden, niet van pedagogen.

Als vader van een middelbare scholiere (Libanon Lyceum) ben ik nieuwsgierig naar de sfeer in tegenwoordige klassen. Daar kom ik natuurlijk bij de bron vrij

weinig over te weten – elke vraag daaromtrent wordt opgevat als een verzoek om de kluiscode van De Nederlandsche Bank – maar tijdens rapportbesprekingen of een voorlichtingsavond mag ik dan toch in de mentorklas plaatsnemen, in het laatste geval met andere ouders. Ik kon, laatst nog, in alle rust de indeling en inrichting van het lokaal Nederlands tot me nemen. De jolige posters, de ontspannen opstelling der bankjes, de ‘gezelligheid’, de leeslijst van honderdvijftig titels aan de muur... De huidige mentor, de leraar Nederlands, werd door de personen om mij heen familiair met zijn voornaam ‘Han’ aangesproken, niettegenstaande het feit dat hij met één been zijn pensioen bereikt heeft. Ruim voor het eind van ‘s mans praatje maakten enkele ouders, met kennelijk nog een drukke agenda die avond, zich uit de voeten. ‘Han, het spijt me, maar ik heb andere dingen te doen...’ Een van hen legde nog vergoelijkend een hand op ‘s mans schouder. Ik wist niet waar ik kijken moest, eerlijk gezegd. Zij moeten geheel andere omgangsvormen met hún docenten gewend zijn geweest.

Peek & Cloppenburg

Onze leraar Duits, W. van der Harst, leek in de verste verte niet op Bos, maar kon hem wel een hand geven als het ging om het uitreuren afdragen van het wazige soort pak uit de rekken van Peek & Cloppenburg, gesneden uit verwant polyester. Van der Harst was een over de gangen dribbelend mannetje, met sluik vet haar, een ongezonde teint en een gebit als een afgebrand kerkhof (vrij naar Vestdijk), dit alles resulterend in een uiterlijk dat associaties met Repelsteeltje oproep. Verre van een rolmodel of vaderfiguur; maar een uitermate vriendelijke man en een bevlogen leraar, die als een bezetene zijn kennis wilde overdragen en verder volstrekt anoniem kon blijven. Een fanaticus, een zeloot. Eens getroffen door zo’n keelontsteking dat er nauwelijks geluid uit hem kwam, vervoeigde hij zich plichtsgetrouw toch in de school, om de lessen via een microfoon en luidsprekers af te steken.

Dat de man nooit een schooldag verzuimde wisten we, maar of hij bij thuiskomst enkele strofen Faust II tot zich nam en vervolgens zwijmelde bij Die schöne Müllerin van Schubert , dan wel op zijn sportfiets een kilometer of tachtig door de duinen sjeesde en daarna tot in de kleine uurtjes half lam aan een willekeurige toog hing... geen idee, het had al

lemaal net zo makkelijk gekund. Nog zo’n enigma, deze figuur, waar de doorsnee leerling voorzichtigheidshalve met een ruime boog omheen manoeuvreerde.

Van der Harst leeft in de – tot nu toe – ongeschreven schoolannalen voort als de man die de tweelingbroer van Nico Schoots in de klas ongestoord een proefwerk liet maken, terwijl deze Jan Schoots in feite leerling was op een andere school. Jan was nu eenmaal veel beter in Duits dan Nico en was speciaal een uurtje overgekomen. Hij had zelfs de kleren van zijn broer aangetrokken. Een kras staaltje, temeer daar iedereen van het bedrog op de hoogte was, behalve de leraar zelf. Of misschien rook hij wel degelijk onraad, maar weigerde zijn goede hart deze aan de flessentrekkerij van Jakob rakende enormiteit toe te laten, de oudtestamentische oplichter die in de tent van zijn kippige vader met nep-haar op zijn armen zich voordeed als zijn tweelingbroer Ezau.

Lichtbeelden van eigen makelij

Van der Harst nam wel degelijk aanstoot aan bezoedeling van de Duitse taal en cultuur. En niet zo zuinig ook. De legendarische spreekbeurt van Frans Elderson over diens bromfietsvakantie naar het Zwarte Woud, verluchtigd met lichtbeelden van eigen makelij, hing zo tenenkrommend van steenkolen-Duits aan elkaar dat hij met de beste wil van de wereld niet de schijn van gedegen voorbereiding kon ophouden. Er werd ter plekke flink geïmproviseerd, dat kon een kind van vijf horen. Een en ander tot daar aan toe. Maar toen op het projectiescherm aan de wand van de verduisterde klas een dia te zien was van Frans’ sheltertent op een regenachtige camping en dit staaltje fotografie werd voorzien van het gegrinnikte commentaar ‘Und das ist so mar ein Dia...’ werd het zelfs Van der Harst te machtig. Een zware onvoldoende was het resultaat. Verder heb ik hem nooit boos gezien. Daarvoor leek hij te zielsgelukkig om überhaupt voor de klas te mogen staan, wat de jeunesse d’oré tegenover hem er ook uitspookte.

Bij mijn weten heeft Van der Harst de Teutoonse fakkel slechts aan één jaargenoot doorgegeven: Hendrik-Jan van Gessel, die al tijdens zijn studie Duits als bijbaantje voor de klas is gaan staan om er vervolgens nooit meer uit te verdwijnen. Gezien de commentaren van zijn (oud-)leerlingen op zijn frequente Facebook-posts wordt Van Gessel door de meesten op handen gedragen. En als ik tussen de reacties op zijn foto’s en bespiegelingen eens een duit in het Duitse zakje doe, deelt hij grootmoedig complimentjes uit over mijn spelling, grammatica en hoofdlettergebruik. (De moeder van een van mijn dochters vriendinnen heeft nog les van hem gehad – het lot van een ‘late vader.’) Kortom, Van der Harst heeft wel degelijk succes gehad in de enthousiasmering van minimaal één pupil en dat is ook wat waard. En ik vermoed dat mij, zeer matige leerling Duits, mocht ik hem eens hartje zomer vóór het Festspielhaus te Bayreuth aangetroffen hebben op een terras met een kopje koffie en Die Zeit, in afwachting van de eerste noten van Die Meistersinger von Nürnberg, een enthousiaster begroeting ten deel zou zijn gevallen dan die vijf onthutste jongens te Luxor van de heer Bos. Maar niets is zeker.

Besnorde country gentleman

Onze docent Engels, E. van Gendt, was een specimen uit dezelfde raadselkast. Tegen zijn cordon van gecultiveerd Brits flegma was elke toenadering machteloos. Besnorde Van Gendt was met geen mogelijkheid uit de rol van country gentleman te krijgen. Ook tegen hem keek ik wel op, niet letterlijk want hij bezat geen

fors figuur. En het feit dat zijn uitspraak van het Engels gehinderd werd door een rauw-hese keelklank rondom de medeklinker r – een handicap waarmee hij tussen de Britten meteen door de mand viel mocht hij pretenderen ‘native speaker’ te zijn – deed niets af aan mijn fascinatie voor hem. Hij leek mij onverwoestbaar correct. Met zijn kale knar en tweed jasje was hij het evenbeeld van de majoor in het hotel van Basil Fawltly.

Van Gendt betrad begin jaren zeventig de school en liet er wat betreft de lesmethoden geen gras over groeien: het talentpracticum dat de jaren daarvoor opgeld had gedaan ter vervanging van het ‘stampen rijtjeswerk’ wierp hij verre van zich. Hij negeerde het lokaal met de zwarte hoofdtelefoons simpelweg, daar waar Van der Harst en vooral Boas (Frans) het hadden omarmd, en niet omdat deze apparaten de gevoelige kinderhoofdjes der gymnasiasten reeds na enkele minuten gebruik beknelden als stamden zij uit de verhoorkamers van MI5. Hij vond het gewoon onzin. De kip en ei-problematiek – gebruik dankzij kennis dan wel kennis dankzij gebruik – was door Van Gendt unilateraal beslecht. Alteration, alternation, altercation, schreef hij onder elkaar op het bord en gaf er mondeling de betekenis bij. Dat je het maar even uit je hoofd leerde...

Elke klas onder zijn hoede kreeg het (beetje zouteloze) gedichtje van Ogden Nash voor de kiezen:

*A flea and a fly in a flue
Were imprisoned, so what could they do?
Said the fly, ‘let us flee!’
‘Let us fly!’ said the flea.*

Tot op zekere hoogte werkte het systeem, zou je kunnen beweren, want ik kan het nu nog reproduceren. Mijn oudere broer maakte me erop attent dat de vliegfunctie van de vlo evolutionair was gedegeneerd ten faveure van z’n springcapaciteit en dat miljoenen jaren geleden vloeien met vleugeltjes achter hun prooi aan zaten. –Waarlijk schrikbeeld voor de katten- en hondenbezitters onder ons, maar aan deze darwinistische invalshoek refereerde het woordenspel van Nash toch zeker niet. Hoe het ook zij, veel van mijn basiskennis van het Engels had ik opgedaan aan de hand van tv-series als Irvanhoe, Get Smart, Rawhide en talloze andere praktijkvoorbeelden, waarbij de Nederlandse ondertiteling instant begrip verschaftte. So there you are.

Krampachtige grijs

Van Gendt was het een zorg en hij verschoot zich, ijsberend door de klas en jonglerend met een stompie schoolkrijt, achter de krampachtige grijs rond zijn breed tentoongespreide boven- en ondergebit, een te pas en te onpas aangevende gezichtsvertrekking die zijn handelsmerk was geworden. Het moest een overwegend zonnige inborst suggereren, hetgeen hem toch niet lukte. Daarvoor keek hij te veel langs je heen, door het raam de klas uit, naar een verdwijnpunt aan de einder. (Veel later las ik bij Jan Wolkers de van Raymond Chandler geleende frase ‘The sunshine was as empty as a headwaiter’s smile’ en ik moest subiet aan de grimas van Van Gendt denken.)

Mijn studiekeuze was op Engelse taal- en letterkunde gevallen, veeleer omdat niets beters op mijn weg was gekomen, niet uit oogpunt van werkelijke ambitie maar toch ook een beetje om Van Gendt te plezieren. Oude Talen was een logischer keuze geweest want dat waren tenslotte mijn beste vakken gedurende de laatste twee schooljaren. De klassieken waren echter bij uitstek ‘uncool’. Mijn eindexamen Engels verliep als een faliekant drama, waarschijnlijk omdat mijn hart er niet bij zat. Het hele laatste schooljaar door

hadden zich er donkere wolken boven samengepakt. Mijn opstel verziekte ik omdat ik de opdracht niet goed had gelezen, mijn literatuurlijst leek nergens naar omdat ik liever Margaret Mitchell las dan Jane Austen en tijdens het mondeling was de simpele vertaling van het woord ‘mouw’ plotsklaps verdwenen – en dat voor een grammofoonplatenverzamelaar, die het woord ‘sleeve’ paraat zou moeten hebben als ware het de naam van zijn moeder. Nee, die studiekeuze, daar zweefde de zwarte hand boven.

Makes you wonder. Een klassieke studie zou mij decennialang een veilig onderdak hebben geboden; de schemerige leeszaal van een universiteit, ver van de realiteit, van spaarzaam licht voorzien door plafonières, daarin kromgebogen over stapels folianten en in linnen gehulde commentaren. En wanneer een willekeurige eerstejaars te midden van enkele soortgenoten een misplaatste schaterlach tevoorschijn toverde, had ik, al was het slechts één keer, een dodelijke blik als een hoplietenlanspunt kunnen paren aan een misprijzend geuit ‘imbeciel...’ Verlaat eerbetoon aan de heer Bos, die met zijn ongenaakbare Camel-rokende verschijning, grenzend aan het groteske, zo’n onuitwisbare indruk had gemaakt op een dolende jongeling.

Overigens werd Bos op late leeftijd met zekere regelmaat bezocht door op het Gilles de la Tourettesyndroom gelijkende razernijen, waarbij de schuttingtaal en invectieven niet van de lucht waren, zo is mij verteld. Daar was dat ‘imbeciel’ een woord uit een kinderversje bij.

Van der Harst bleek na het overlijden van zijn ouders, met wie hij al die jaren een appartement bleek te hebben gedeeld, niet bij machte verder te leven. Een eind touw bood soelaas.

En Van Gendt werd bezocht door aangezichtspijnen van de gruwelijke soort, waarvoor hij een remedie zocht in alcohol, aan de gevolgen waarvan hij uiteindelijk is bezwaken. Ik moest maar aan die eeuwige grijs denken toen ik van zijn kwaal hoorde.

Dat waren er drie. De ruimte ontbreekt hier voor de classicus Tacx, die in de klas aan een stuk door wilde havana’s afwisselde met pijp en sigaret en stierf aan kanker. Voor historicus Janssen Perio, met zijn vuistdikke, vrijwel geneeerde studie over ‘de fascistoïde schurk’ Heidegger. Voor de bioloog Backhuys, die in een draaikolk van controverse verdween als directeur van Brill... Docenten uit onze Erasmiaanse tijd waren niet de halfgoden waarvoor het gebouw in mijn ogen zo’n ideale verblijfplaats scheen. Het lot dat sommigen ondergingen deed echter in wreedheid niet onder voor de bizarre straffen verordonneerd vanaf de Olympus.

Dat had geen enkele gymnasiast, met hoeveel gevoel voor de Griekse mythologie ook, kunnen bevroeden zodra elke dag het legertje leraren weer uit het niets voor ons verscheen, met hun eigen niet te vatten logica en gewoontes als uit een vreemde beschaving; datzelfde niets als waarin zij opgingen na de laatste les, wanneer zij gehuld in vale regenjassen op hun zwarte Gazelles maakten dat ze wegwamen.

Ter afsluiting, met een weemoedige knipoog naar Zsoka Bonta:

...ὁ Κύριος συν τοις περὶ αὐτὸν ἀριστοῖς καὶ εὐδαίμονεστατοῖς καὶ ἐταξέ Γ'λουὺ καὶ Πιχρητὰ λαβόντας τοῦ βαρβαρικοῦ στρατοῦ συνεκπιβάξαι τὰς οἰμάξας.

Cyrus stond daar met om zich heen z’n meest voortreffelijken en meest vermogenden, en beval Gloes en Pigres, genomen hebbend het barbaarse leger, de wagens [uit de modder] te trekken. (Anabasis, Boek I, Hoofdstuk 5)

‘Trots rector te zijn geweest van deze school’

Wanneer mij tijdens mijn lagere-schooljaren werd gevraagd wat ik later wilde worden, was mijn antwoord steevast: meester. Diezelfde vraag tijdens de zes jaar op de middelbare school beantwoordde ik met: leraar. In de zesde klas werd dat: leraar klassieke talen. Ik ging dus Latijn en Grieks studeren om leraar te worden. Dat lesgeven begon in 1968. Overigens is het nooit in mij opgekomen op die vraag naar mijn latere beroep “rector” te antwoorden. Mijn ouders zouden gezegd hebben: “Doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg”.

door **LEX WERDEKKER**
rector gymnasii 1983-2000

De rector was tot 1962, toen ik naar de universiteit ging, veelal een oude heer die je respectvol benaderde en voor wiens toorn je beducht was en die je niet vaak zag.

Toen ik eenmaal leraar was geworden, veranderde dat beeld al snel. Respect moest ook de rector verdienen en niet alle rectoren met wie ik in mijn carrière te maken kreeg waren gewaardeerde bazen.

In 1973 werd ik conrector. Eigenlijk vond ik mijzelf te jong voor zo’n verantwoordelijke baan. Ik was pas 28, maar schoolleiding, docenten en ouders wilden dat ik de baas werd van de afdelingen Atheneum en Gymnasium op de scholengemeenschap bij mij om de hoek.

Tja, en dan gaat alles richting het rectoraat. Ik was daar na 10 jaar conrectoraat aan toe. Eigenlijk vond ik mij ook toen te jong, 38 jaar, maar eindverantwoordelijk zijn leek mij een volgende uitdaging en de school wilde mij nu eenmaal op die positie. Wat zeg ik: ik kon kiezen uit drie scholen, waaronder mijn oude school waar ik met zoveel plezier de lessen had gevolgd en de school waar ik conrector was. En het Erasmiaans Gymnasium in Rotterdam.

Na enige aarzeling koos ik voor het Erasmiaans en de dagelijks files in plaats van de scholengemeenschap om de hoek en de fiets.

Ik herinner mij nog goed de eerste dag achter het kolossale bureau van mijn voorgangers. Ik vroeg mij af wat ik in hemelsnaam moest gaan doen. Al snel was dat geen vraag meer. De klussen vlogen mij om de oren.

De personeelsleden en de leerlingen leren kennen, wennen aan de mores van de school, de eerste vergaderingen met de ouderraad, het curatorium, de medezeggenschapsraad, de collega’s in het college van directeuren en rectoren, waarvan ik later bijna 10 jaar voorzitter was en de rectoren van de overige 37 gymnasia.

Voor ik het wist, zat ik er middenin. Ik was de rector van een Rotterdams instituut van naam en faam. Op de plaqueette naast de rectorkamer stonden de na-

men van al mijn illustere voorgangers.

Dat legt, hoe je het wendt of keert, toch een zekere druk op je.

Ik hoop dat ik het vertrouwen dat men in 1983 in mij had, heb waargemaakt.

Na 17 jaar was de tijd gekomen om wat anders te gaan doen. En eindelijk voelde ik mij niet te jong, 55 jaar oud inmiddels, om “uitvinder” van EarlyBird te worden, Engels op de basisschool vanaf groep een.

Wat ik tijdens mijn rectoraat het meest heb gewaardeerd, waren de vele ‘functioneringsgesprekken’ met vertegenwoordigers van alle klassen. Zo kwam ik erachter wat zij van onze school vonden en waar wellicht nog het een en ander te verbeteren was.

Heerlijk vond ik het ook af en toe zelf les te kunnen geven. Toen de school uit zijn jasje groeide en richting de 40 klassen ging, was dat niet meer mogelijk. In het begin moesten leerlingen die eruit gestuurd waren, zich bij de rector melden. In de eerste jaren zat de rector de rapportvergaderingen voor. Toen het aantal leerlingen almaar groeide, moest ik dit soort werkzaamheden helaas aan de conrectoren overlaten. En die waren allen uiterst loyaal. Zonder hen redt een rector het niet anno nu.

Rector ben je voor de leerlingen en hun ouders, voor de personeelsleden en voor de contacten met de “toeleverende” basisscholen.

Uit bovenstaande blijkt overduidelijk dat de beginjaren de dierbaarste voor mij waren. *People manager by walking around.*

Heb ik er spijt van in 1983 voor het Erasmiaans en de files te hebben gekozen in plaats van de scholengemeenschap en de fiets?

Nee, geenszins. Ik ben er trots op rector te zijn geweest van deze school anno 1328, genoemd naar Erasmus. Hopelijk waren mijn jaren aan de Wytemaweg ook enigszins in de geest van de naamgever.

Van rector f.t via tector h.t naar rector e.t.
Vivat, crescat, floreat gymnasium nostrum.

Het Erasmiaanse kantoor!

Scheer Sanders
advocaten

www.scheer.nl

Jan Spoelder en de sectie Klassieke Talen in de jaren '70 en '80

'Jaren als krullenjongen in het vak zijn mij nog immer dierbaar'

Tijdens de promotieplechtigheid van 1975 in de Laurenskerk deed rector Van der Velde een dringend beroep op de aanwezige ouders hem te attenderen op eventuele gegadigden voor drie vacatures bij Klassieke Talen. Hans Teitler vertrok naar de Universiteit van Utrecht, George Draaisma naar de Europese school in Varese en er was een reguliere vacature. De ouders van Willem Suermondt (toen bevorderd naar de 6e), vrienden van mijn ouders, wisten dat ik op korte termijn uit militaire dienst zou afzwaaien en maakten Van der Velde op mij attent. Ik werd prompt uitgenodigd voor een gesprek in de rectorskamer, waarbij ook de conrectoren Arie Baan en Piet Moerman aanwezig waren. Daags daarna ontving ik een briefje waarin stond vermeld dat ik per 1 oktober 1975 voor een volledige betrekking in tijdelijke dienst was aangenomen.

door **JAN SPOELDER**
docent Klassieke Talen, 1975-1987

Op genoemde datum betrad ik het Erasmiaans en kreeg ik twee eerste, twee tweede en twee derde klassen toegewezen. In iedere klas gaf ik vier uur per week les. Tevens werd ik klasseleraar van 1C.

In de twee andere vacatures kon worden voorzien door de benoeming van René Vos en Hans Horsch. Zelf had ik al enige leservaring opgedaan tijdens mijn studiejaren in Leiden, Vos als assistent bij Egyptologie in Leiden en Horsch was met ruime leservaring afkomstig van het Dalton Lyceum in Voorburg.

De sectie Klassieke Talen op het Erasmiaans was destijds alomachtig en bestond behalve rector Van der Velde uit conrector Baan, Van der Blom, Tacx (overleed onverwacht in najaar 1975), Bos, Marietje d'Hane-Scheltema en de drie nieuwelingen, 9 man/vrouw sterk. Een ieder had een eigen vaklokaal, de meesten op de eerste verdieping. Bij rapportvergaderingen kwamen eerst de resultaten bij Grieks en Latijn aan het woord, daarna een hele tijd niets en dan pas de andere vakken. Hoog cijferen werd niet gewaardeerd. Je had als docent een hoge mate van vrijheid. Onderlinge werkafspraken bleven tot het hoogst noodzakelijke beperkt en een ieder kon naar eigen inzicht zijn gang gaan, mits de resultaten dit toelieten.

Het onderwijs in Grieks en Latijn bevond zich des-

tijds in een belangrijke overgangsfase. In 1968 was de Mammoetwet in werking getreden en in 1973 vond het laatste eindexamen oude-stijl plaats, waarbij gecommitteerden de kandidaten mondeling examineerden (in 1974 was er nog een bezemklas). De Mammoetwet had verstrekkende gevolgen voor het onderwijs in Grieks en Latijn. De lessentabel werd drastisch ingekort en het eindexamen kreeg een nieuwe opzet. In de examenklas kregen de leerlingen te maken met het nieuw ingevoerde schoolonderzoek (SO) met inhoudelijke vragen over de klassikaal gelezen schrijvers. Daarnaast kwam er een centraal schriftelijk eindexamen (CSE), waarbij een ongeziene tekst uit het Grieks dan wel Latijn moest worden vertaald (aanvankelijk met enkele vragen).

Tot de Mammoetwet had het onderwijs in Grieks en Latijn hoofdzakelijk bestaan uit het bijbrengen van een zo groot mogelijke vertaalvaardigheid. In de praktijk betekende dit veelal een eindeloze, eenzijdige vertaaltraining. De exameneisen bestonden in grote lijnen uit het vertalen van een ongezien stuk Plato of Tacitus voor de alfa's, plus een mondeling examen, waarbij je voor Grieks een stuk Homerus of Herodotus ten overstaan van een gecommitteerde (doorgaans een hoogleraar) moest kunnen vertalen (je kreeg een half uur voorbereidingstijd om 30 regels Homerus te prepareren) en voor Latijn een stuk Vergilius of Livius. De bèta's deden op een gegeven moment alleen mondeling examen in genoemde auteurs. Het onderwijs was in hoge mate een vorm van 'Formalbildung', waarbij je getraind, of liever gedrid werd in je grammaticale kennis. Eindeloos woordjes leren en werkwoordvormen benoemen. Aan de feitelijke inhoud van de gelezen schrijvers werd weinig aandacht besteed, uitzonderingen daargelaten. Zo liet Niek van der Blom zijn leerlingen onvermoeibaar kennis maken met 'zijn' Erasmus.

Bij de nieuwe opzet was het de bedoeling dat de inhoud van de gelezen auteurs centraal kwam te staan, waarbij de eis om een ongelezen stuk Grieks of Latijnse proza te vertalen onverkort werd gehandhaafd. Het heeft heel wat vakinhoudelijke discussies gekost (op landelijk- en op schoolniveau) om een goed antwoord te geven op de gewijzigde omstandigheden. In feite moesten nieuwe doelstellingen voor het onderwijs in Grieks en Latijn worden geformuleerd. Dit heeft ertoe geleid dat geleidelijk aan eigentijdse lesmethoden voor Grieks en Latijn werden ontwikkeld die in hoge mate mede bepalend zijn geworden voor de huidige bloei van het onder-

wijs in de Klassieke Talen. Maar zover was het in 1975 nog lang niet en zeker niet op het zo traditioneel ingestelde Erasmiaans.

Het Erasmiaans met zo'n 450 leerlingen in 1975 ademde nog geheel de geest van de jaren vijftig. Een naar binnen gerichte school die zich aan de buitenwereld weinig gelegen liet liggen. Politiek gezien waren het spannende tijden. Het was de tijd van het kabinet van Joop den Uyl met de slogan 'De verbeelding aan de macht'. Jos van Kemenade, minister van Onderwijs, lanceerde zijn plannen voor een Midschool, een onderwijsconcept waarin zeker geen plaats meer was voor een zelfstandig gymnasium. Daarnaast had de toenmalige socialistische wethouder voor onderwijs Mastik ook al bijzonder weinig op met het Erasmiaans als de oudste stadsschool. De verhoudingen met het bevoegd gezag waren aanzienlijk verstoord. Maar onkruid groeit nu eenmaal tegen de verdrukking in en dat geldt ook voor de categoriale gymnasia. Sinds de jaren 80 maakt dit schooltype onverminderd een grote bloei door. Hieruit blijkt weer eens de tragiek van de toenmalige onderwijsvernieuwers dat zij bij hun streven hun idealen vorm te geven een volkomen averechts effect wisten te bereiken.

Het docentenkorps was bij mijn komst niet bepaald jeugdig. Annelies Oosterhoff (L.O.) en ik (net 27) waren de jongsten. Vele collega's waren van de leeftijd van mijn ouders. De onderlinge verhoudingen waren behoorlijk formeel. In de gang zei ik 'Mijnheer Van der Velde' tegen de rector en hij zei op zijn beurt tegen mij 'Spoelder'. Zo lagen de verhoudingen. Je moest je positie op school waarmaken en pas na verloop van tijd mocht je tutoyeren. Een mooi voorbeeld: aan het eind van de lessen op vrijdagmiddag liepen collega Bos en ik via het trappenhuis naar beneden. Onderaan de trap stond rector Van der Velde. 'Goed weekeinde, collega Bos', zo sprak hij. Tegen mij zei hij niets, hij draaide zich om en liep naar zijn rectorskamer.

Als hem iets niet beviel, kon hij driftig naar je uithalen. Achteraf gezien was dit een onderdeel van het ritueel voor de nieuwkomer, een soort groentijd. In 1978 leerde ik een geheel andere Van der Velde kennen (in 1977 had hij afscheid van school genomen), een milde man die ik uitnodigde op een avond in de aula een repetitie bij te wonen van Euripides' Alceste dat in de Kleine Zaal van de Doelen ter gelegenheid van het 650-jarig bestaan van de school zou worden

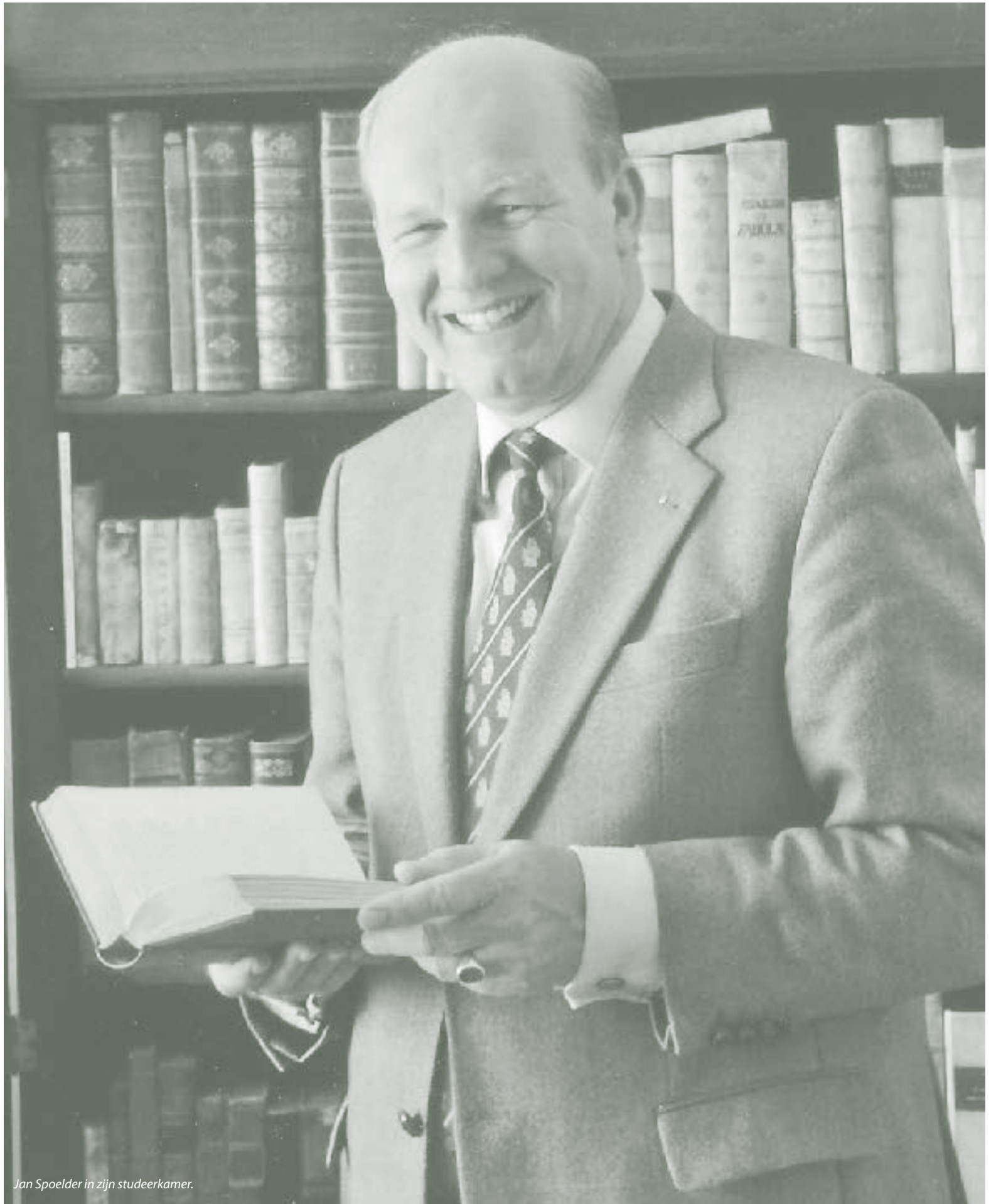
Jan Spoelder als Homerus in 'Het tweegevecht', december 1975.

opgevoerd en waarvan ik de regisseur en mede-acteur was. Het deed hem zichtbaar groot genoeg te zien dat de toneeltraditie onverminderd werd voortgezet. Mijn toneeldebuut had ik overigens al gemaakt tijdens de Kerstbondsavond van 1975, in de rol van Homerus, op de planken van het inmiddels in rook opgegane Palace (spreek uit: Palacé). We voerden 'Het tweegevecht' op, een door Marietje d'Hane bewerkte versie van het derde boek van Homerus' Ilias, waar Menelaos (Cor den Hartog) en Paris (Raymond de Bok) om Helena (Elizabeth Zinschitz) het gevecht met elkaar aangaan. Deze opvoering was tevens de bekroning van de viering van het 75-jarig bestaan van de RGB.

Onze sectievergaderingen werden tijdens de grote pauze gehouden in de docentenbibliotheek aan het eind van de gang op de eerste verdieping. Gezeten aan een lange houten tafel werd gesproken over de invoering van nieuwe, eigentijdse lesmethoden. Bij Grieks werd immers nog steeds gewerkt met de grammatica en het oefenboek van Van der Heijde, een favoriete lesmethode uit het pré-Mammoet tijdperk. Voor Latijn werd Via Recta ingevoerd. Geleidelijk aan werden nieuwe wegen bewandeld, sensim et pedetentim.

De emoties binnen de sectie laaiden soms hoog op. Nog zie ik een woedende Jaap Bos in reactie op onwelwillende woorden van een der classici met een grote kristallen asbak op de tafel slaan om zijn woorden kracht bij te zetten. Ook herinner ik mij dat Van der Velde in de vergadering verscheen met de mededeling dat met ingang van het schooljaar 1975/76 ene Brands de sectie zou komen versterken. Hij kwam van een gemeentelijke scholengemeenschap, waar hij de sectie niet tot bloei had weten te brengen en derhalve boventallig was geworden. Mede om de zittende classici aan hun uren te laten komen, besloot Marietje d'Hane in 1976 de school vaarwel te zeggen en vertrok zij naar het Rotterdamsch Lyceum. Maar natuurlijk was er ook de camaraderie, zoals met collega Vos, die in het lokaal naast mij huisde. Als twee kwajongens gingen we soms tekeer en hitsten wij onze leerlingen op; "Kom jongens, beroof snel Vos van zijn schoenen." En in een mum van tijd stonden deze als trotse trofeeën op mijn bureau. Een zwakke tegenactie van Vos mocht nauwelijks baten: hij liet zijn klas een anti-Spoelderlied zingen. De synergie tussen Vos en mij leek een heilzame werking op de leerlingen te hebben. "Ach, jongens waren we - maar aardige jongens", zoals Nescio al schreef.

Pas na de benoeming van Lex Werdekker als rector in 1983 gingen de ramen van het Erasmiaans open. De 'boze' buitenwereld werd nu met open vizier tegemoet getreden. De verhoudingen met het bevoegd gezag werden hersteld en de school zou een periode van grote bloei tegemoet gaan. Maar het rectoraat van Werdekker heb ik slechts korte tijd meegemaakt. Op 1 oktober 1987 genoot ik van een feestelijk afscheid en vertrok ik naar het Kennemerland om rector van het Kennemer Lyceum te worden. Daar heb ik tot mijn pensioen in 2014 ook een heerlijke tijd gehad. Maar die beginjaren als 'krullenjongen' in het vak op het Erasmiaans zijn mij nog immer dierbaar. Om met Vergilius te spreken: Haec olim meminisse iuvabit!

Jan Spoelder in zijn studeerkamer.

De cast van het 'Het tweegevecht', december 1975.

“Ik geloof
niet in
een trucje”

Joris Dane en zijn passie voor het vak

‘Het is zó mooi wanneer ogen gaan glinsteren’

Joris Dane, net 37, geeft alweer elf jaar geschiedenisles op het Erasmiaans. “Ik hoor voor de klas. Daar ben ik als een vis in het water. Leerlingen zijn nog steeds een dankbaar publiek. Natuurlijk is er veel afleiding maar ze hebben altijd belangstelling voor een gepassioneerd verhaal over welk onderwerp dan ook. Het is zó mooi wanneer je merkt dat jouw passie overkomt, dat ogen gaan glinsteren, of dat hier in lokaal 227 is of op een straathoek in Rome...Het is prachtig als je merkt dat ze er iets van oppikken. Dat is echt heel bijzonder”.

door **LEEN BOM**

In 2015 werd Joris Dane door leerlingen verkozen tot Leraar van het jaar. Hij ziet het als een blijk van waardering: “Het is wel leuk, al spelen bij zulk soort verkiezingen allerlei factoren een rol waar daadwerkelijk goed docent zijn niet zo heel veel mee van doen heeft. Ik vind het vooral belangrijk om goed contact te hebben met mijn leerlingen. Ik kan alleen maar doen zoals ik ben en oprecht zijn voor de klas. Als dat gewaardeerd wordt is dat heel prettig. Ik geloof niet in een trucje. Als ik een keer een mindere dag heb dan zul je dat ongetwijfeld aan me merken en als ik een goede dag heb ook”.

Waardering voor de docent komt niet alleen van leerlingen. Begin vorig jaar, na de aanslag op het hoofdkantoor van het satirische weekblad Charlie Hebdo in Parijs, ontving hij een mail van de ouders van een van zijn leerlingen: “Ze wilden me bedanken omdat ze onder de indruk waren wat ze van hun kind hadden gehoord over de situatie, over mijn lessen. Ook van vriendjes van hun zoon hadden ze van alles te horen gekregen. Ze waren ongelooflijk onder de indruk hoe dat was gegaan. Het was fantastisch om dat terug te krijgen. Dat is het mooiste van het vak”.

Omweg

Dane koos niet de snelste route naar het geschiedenislokaal. Na zijn eindexamen aan het Erasmiaans -met schoolvrienden als theaterdocent Jules Terlingen en schrijver Ernest van der Kwast- begon hij in Amsterdam aan een studie Nederlands. Het werd geen succes: “Al heel snel merkte ik dat ik het academisch lezen niet meer van me af kon schudden. Ik was voortdurend bezig met analyse en dat verpestte mijn passie voor literatuur”.

Na Hooft en Vondel volgden Keynes en Friedman. “Vervolgens dacht ik, een flinterdunne gedachtegang maar toch, als ik dan iets ga studeren waar ik helemaal geen passie voor heb, kan ik ook geen passie kapotmaken. Ik ben Economie gaan doen want daar had ik niets mee. Ook dat werkte

niet. Toen ben ik gaan praten met een loopbaanadviseur. Die zei: ‘Waarom ben je in hemelsnaam geen geschiedenis gaan studeren?’ Want uit alles bleek dat dat mijn grote passie is”.

Verrassend was die uitkomst allerminst: “In klas 3 hadden we al eens een beroepskeuzetest gedaan en daaruit kwam al naar voren dat ik geschiedenis moest gaan doen, dus ik had mezelf een gigantische omweg kunnen besparen”.

Dane studeerde geschiedenis aan de Erasmus Universiteit. Nadat hij in Rotterdam zijn masteropleiding had voltooid, vertrok hij naar Leiden voor de docentenopleiding. Al voordat hij studie en opleiding had afgerond was hij werkzaam op het Erasmiaans.

Tussenjaar

Eer Dane Nederlands inruilde voor Economie beleefde hij een mooi tussenjaar met enkelen van zijn schoolvrienden. Hij verbleef in Australië en Nieuw Zeeland en speelde toneel met het Ro Theater. Samen met Jules Terlingen stond hij op het festival Lowlands.

“Nog een tijdje heb ik gedacht dat ik verder wilde in de toneelrichting. Ik stond zelfs nog ingeschreven bij de Kleinkunstacademie. De datum van de auditie lag vast maar ik deed niks. Ik studeerde niets in, zorgde niet voor iemand die me op gitaar of piano kon begeleiden. Het toneel heb ik daarmee, hoe leuk het ook was, meteen afgesloten”.

Speeltuin

De liefde voor toneel stond tijdens de schooljaren aan de Wytewaweg: “In die tijd kregen we alle ruimte om in de aula stukken na te spelen en te bewerken. Vervolgens kwam het idee om zelf een stuk te gaan schrijven. Je had destijds het Scholieren Eenakter Festival in het Hofpleintheater. Daar voerden alle scholen een stuk op van driekwartier. Daar rolde een winnaar uit en dat was elke keer het Erasmiaans. Op een zeker moment hebben we zelf een stuk geschreven, als vingeroefening. Toen dat eenmaal lukte en een suc-

ces werd, dachten we: nu gaan we het grote werk doen, het Kerstoneel. Ook dat was een groot succes. Daarna vroeg het Ro Theater ons een stuk te schrijven. En dat werd weer opgepikt door Lowlands. Zo rolden we van het een in het ander. Steeds dezelfde vriendengroep en steeds dezelfde lol die we erin hadden. Het was echt een speeltuin”.

“Dat is wat ik zo leuk vind aan het Erasmiaans, dat je zoveel kansen krijgt om je persoonlijk te ontwikkelen, buiten het lesprogramma om. De cijfermatige ontwikkeling is belangrijk maar

ook de persoonlijke ontwikkeling. Je kunt van alles een beetje proeven. Ik heb ontzettend veel geluk gehad dat ik op dat moment zoveel kansen kreeg”.

“Wij hadden de Culturele Dagen, voor de Kerstvakantie. Dat concept was zo iets moois. De Bond nodigde dan bekende Nederlanders uit: schrijvers, acteurs, verzin het maar, en die hielden een praatje. De aula zat vol met geïnteresseerden. De sfeer was enorm. Je had 3 uur les, daarna hielden de lessen op. Je kon naar huis gaan als je dat wilde maar dat deed bijna niemand. Iedereen wilde alles meemaken omdat het gewoon leuk was. Het duurde drie dagen, met twee, drie sprekers per dag. Soms werd een film vertoond. Zoiets kan nu niet meer omdat 1.200 leerlingen simpelweg niet in de aula passen”.

Romereis

Ook de Romereis beschouwt Dane als een van de culturele hoogtepunten in het leven van de Erasmiaan. Zelf ging hij dit jaar voor de zevende of achtste keer mee als docent. “Het blijft fantastisch, al is de groep erg groot geworden. In mijn jaargang waren er 107 leerlingen. Dat werd gezien als een onmogelijk groot aantal. Nu zijn er meer dan 200 gegaan. Vroeger had je twee hotels en een restaurant. Dat was het. Nu zaten we verspreid over Napels en Rome, in twee groepen die elkaar kruisten, en waren er 17 begeleiders”.

“Als docent ben je gids, je leidt rond. Er zijn thematische wandelingen, er is een heel rooster. De ene

dag loop je met een groep langs de Barok, de volgende dag met een andere door de moderne geschiedenis. Zelf vind ik de Contemporanea een erg

mooie wandeling. Die laat een prachtige kant van Rome zien waar in eerste instantie niemand aan denkt. Het is schitterend om zo’n groep om je heen te hebben en om de passie voor zo’n stad over te brengen”.

In de loop der jaren is de wereld volgens Joris Dane groter geworden. “Er zijn nu veel meer mogelijkheden. Ik weet nog dat wij met de trein naar Rome gingen en dat een jongen mee-

ging die eigenlijk nauwelijks buiten Rotterdam kwam. Een keer per jaar ging hij naar Scheveningen en dat was het dan. Het traject Rotterdam-Utrecht was voor hem al het paradijs. Dat tref je niet meer aan. Verder is er niet veel veranderd. De leerlingen zijn op dezelfde manier over dezelfde dingen enthousiast”.

De docent signaleert nog een verschil tussen heden en verleden: “Inmiddels hebben alle leerlingen telefoons en dat soort zaken. Wij gingen destijds naar de kantine. Achter de bar stond iemand van de Bond en bij die persoon kon je chocomel, melk of fristi krijgen. Dat was het, dat was het hele aanbod. Nu gaan ze allemaal naar de overkant, naar de Doppio, voor een of andere linksdraaiende soja-cappuccino”.

Geschiedenis

Dane onderstreept de waarde van zijn vak, dat zich volgens zeggen doorlopend ontwikkelt: “Geschiedenis is ongelooflijk belangrijk. Het maatschappelijk discours raakt nogal vertroebeld door de meningen die pardoes de status van feit krijgen: de Brexit-campagne die gebaseerd is op flagrante leugens, Trump met al zijn onzin... Daarom is het van groot belang om goed en bewust met bronmateriaal om te gaan, of dat de nieuwe media zijn of de oude media, of het een website is of een stoffig boek. Feit blijft dat je daar kritisch mee om moet gaan. Geschiedenis leert dat aan. Met bronanalyse, met het bestuderen van andere culturen, op andere continenten

“De actualiteit zorgt voor afwisseling in het curriculum”

“Ik ben blij dat ik zo’n mooi vak als geschiedenis geef”

“Het is niet zo dat ik me vastklamp aan een soort perkamenten wereld”

in andere tijden. Dat voorkomt tunnelvisie. Door die brede blik op de wereld kun je begrip opbrengen voor de andere kant van het verhaal”.

“Het maatschappelijk debat is zo verhit, neem de Zwarte Pietdiscussie, de doodsb bedreigingen, het escaleert voortdurend. Het is erg belangrijk om kalmte te bewaren en tolerantie op te brengen. Wat om ons heen gebeurt geeft genoeg reden tot pessimisme maar ik denk dat ik, als een soort Don Quichot, mijn steentje kan bijdragen aan een iets betere wereld”.

Actualiteit

Saai wordt het lesgeven nooit voor Dane: “De actualiteit zorgt voor afwisseling in het curriculum. Er komt een nieuwe studie over een oud onderwerp en dat werpt weer nieuw licht op de zaak. Het is altijd interessant om nieuwe groepen op sleeptouw te nemen, hetzij door Rome, hetzij door de stof van de les”.

“In de vierde doen we een krantenopdracht, die past in het blok maatschappijleer, staatsinrichting. De leerlingen nemen zes politieke onderwerpen en kijken hoe die worden verwoord in een sensatiekrant en een kwaliteitskrant. De uitkomsten vergelijken ze met elkaar. Ze vinden het opmerkelijk om te ontdekken welke verschillen er zijn”.

“Ik ben erg voor kranten en boeken om heel veel verschillende redenen. Het risico van allerlei digitale slimheidjes is dat je de hele tijd bevestigd wordt in wat je toch al dacht: het echokamereffect. Je denkt dat je nieuwe dingen te horen krijgt maar in feite zijn het weerkaatsingen van wat je zelf zegt, een bevestiging van je eigen vooroordelen. Ik houd ervan alle opties tegen het licht te houden en vervolgens een afgewogen keuze te maken”.

“In de onderbouw werken we met iPad en een papieren boek. Het bladeren in een boek is veel prettiger, overzichtelijker. Voor geschiedenis is de iPad een boek achter glas, simpelweg omdat de methode niet is toegespitst op een iPad. Het internet is natuur-

lijk wel een geweldige schat aan bronnen, dus het speelt wel degelijk een rol. Het is niet zo dat ik me vastklamp aan een soort perkamenten wereld”.

Atomisering van de samenleving

“Iedereen heeft tegenwoordig zo’n mediabox. Je kunt programma’s opnemen en kijken wanneer het jou uitkomt. De wereld richt zich steeds meer naar jou in plaats van dat jij je moet aanpassen aan de

wereld. Vroeger had iedereen hetzelfde programma gezien en bij de koffieautomaat kon je daarover praten. Gedeelde ervaring. Nu heeft de helft het opgenomen en de andere helft op internet gezeten. Het is een detail waaruit de atomisering van de samenleving spreekt. Dat kan een reden voor onbehagen zijn. Neem als voorbeeld de vluchtelingen. Omdat niemand meer gesteund wordt

door de geborgenheid van een collectief wordt een al dan niet imaginaire groep als bedreigend ervaren en ontstaat de behoefte aan een radicale afbakening van de eigen identiteit. Dat verklaart vervolgens weer de escalatie van polemiek en debat. Ik vind het mateloos interessant om dat te volgen”.

“De behoefte groeit aan mensen die de wereld eenvoudig maken; mensen die juist niet de nuance en de complexiteit laten zien maar zeggen: zo simpel is het. Dat zijn de populistische stemmen. Als je dat analyseert, is het bijkomend voordeel dat je de angel uit het debat haalt”.

“Ik ben blij dat ik zo’n mooi vak als geschiedenis geef waarin ik kan laten zien dat je moet nadenken waar het om gaat voordat je je gaat mengen in allerlei discussies, voordat je de meest gruwelijke tweets eruit gooit en anderen met de dood gaat bedreigen. Wat drijft mensen, wat is terrorisme precies? Ik ben zo pacifistisch als de neten, heb een enorme afkeer van geweld. Ik wil zoveel mogelijk kanten tonen, een zo evenwichtig mogelijk beeld schetsen. In elk geval wil ik het zwart-witverhaal, het wij-zij nuanceren. Ik breng altijd de nuance aan omdat ik ervan overtuigd

ben dat dat de manier is”.

“Zelfcensuur bestaat niet bij mij. Ik voel me niet geremd om wat dan ook te zeggen in de klas, juist omdat ik altijd alle kanten wil laten zien. Je moet op z’n minst stilstaan bij het hele scala aan factoren die een rol spelen. Door de verschillende kanten van het onderwerp te belichten vel ik geen oordeel of plaats ik geen groep buitenspel maar toon ik hoe complex de realiteit is”.

Lezer...

Joris Dane woont samen, in Rotterdam. Hij houdt van goed eten, van goede koffie, van reizen en van boeken lezen. Het studiejaar Nederlands heeft geen blijvende schade aangericht: “Dit jaar heb ik 10 tussensuren en dan ga ik soms met een boek aan de overkant zitten, bij de Doppio of in het Wester Paviljoen. Daar geniet ik van. Een hele interessante schrijver vind ik Sipko Melissen, een volgens mij nauwelijks opgemerkte, hedendaagse Nederlandse auteur. Van hem heb ik De huid van Michelangelo gelezen, wat ook weer erg grappig was in de aanloop naar de Romereis omdat hij een leuke theorie had over Het laatste oordeel van Michelangelo”.

...of schrijver

Voor de geschiedenisdocent ligt een spectaculaire carrièreswitch niet in het verschiet: “Ik zou zo gauw niets anders weten te verzinnen. Hoe meer lessen, hoe beter. Daarnaast zou ik wel iets willen schrijven. Zo ben ik tussen de bedrijven door bezig met het verschijnsel Arcadië, als thema in de literatuur, kunst en filosofie. Ik probeer in kaart te brengen hoe dat in de loop der eeuwen steeds terugkeert en waarom. Dat er maatschappelijke ontwikkelingen zijn aan de hand waarvan je kunt verwachten dat die hele metaforiek en symboliek rondom Arcadië terugkomt als een soort alternatief voor een bepaalde maatschappelijke kilheid of onmenselijkheid. Dat vind ik mateloos interessant. Misschien kan ik daar ooit een boek van maken, dat lijkt me leuk. Maar als dat nooit gebeurt ben ik ook gelukkig”.

“De leerlingen zijn op dezelfde manier over dezelfde dingen enthousiast”

Lara Stanisis,

EINDEXAMEN 2001

Oud-leerling en oud-docente Lara Stanisis kon moeilijk kiezen tussen een bèta- of alpha-studie.

Het werd Engelse taal en cultuur met een

minor Journalistiek en nieuwe media. Nu heeft ze een veelzijdige baan aan de Hogeschool

Rotterdam en staat ze in haar vrije tijd op het podium als zangeres en actrice. “Op school was ik stil en op de achtergrond, een echte nerd”.

Jouw moeder was docente wiskunde en jij docente Engels. Opmerkelijk.

“Ik heb op het Erasmiaans eindexamen gedaan in alle moderne talen en alle bèta-vakken. Wiskunde vond ik heel leuk, voor dat vak had ik op mijn eindexamen het hoogste cijfer van mijn jaar. Maar ik vond talen ook interessant. Toen ik een studiekeuze moest maken twijfelde ik over een studie in Delft of iets anders. Omdat ik een bèta-profiel had met scheikunde, natuurkunde en wiskunde, moest ik wel die kant op dacht ik. Het grappige is dat mijn moeder, die zelf een bèta-studie had gedaan, tegen me zei: ‘Hé, doe niet, ga gewoon je propedeuse Engels halen. Dat vind je ook leuk. Denk er nog een jaartje over na’. Zij heeft me eigenlijk weggehaald bij de bèta-kant. Toen ik eenmaal Engelse taal en cultuur studeerde in Leiden vond ik het zo leuk dat ik ben blijven hangen. Het is dus nooit een echt bewuste keuze geweest om Engels te gaan studeren. Ik kon van alles doen en vond van alles leuk. Het enige wat ik heel snel op het Erasmiaans heb afgeschreven waren biologie en aardrijkskunde”.

Hoe was het om als oud-leerling les te gaan geven op het Erasmiaans? Je was waarschijnlijk ook nog jong toen je voor de klas ging staan.

“Ja, ik was drieëntwintig en ging gelijk na mijn studie op het Erasmiaans werken. Het was van: hier zijn boeken, ga maar, doe maar. Dat was wennen, want het was zo anders op school als docent dan als leerling. De docentenkamer bijvoorbeeld, dat was zo’n plek waar je niet kwam als leerling. Nu ging ik daar naar binnen en zaten er allemaal oud-docenten van mij die ik altijd met meneer en mevrouw had aangesproken. Zo werd meneer Overheul ineens Hans. Daar moest ik wel aan wennen. De meeste docenten kenden mij al, mijn moeder gaf daar op dat moment ook les. De leerlingen van het Erasmiaans vond ik altijd een aparte groep, het was heel erg ‘Wij Erasmianen’. Als een onderscheidend iets. Toen ik voor de klas kwam te staan merkte ik dat de leerlingen mij gingen uittesten, zij wilden weten wie die nieuwe juf was. Maar als ze dan ontdekten dat ik zelf op het Erasmiaans had gezeten hoorde ik er helemaal bij. Het was wel grappig om dat zo te ervaren. En het is een pittige baan moet ik zeggen!”

Aan welke klassen gaf je les?

“Ik gaf les aan klas één tot en met drie. De kinderen zijn zó druk. Ik kwam ’s avonds thuis met koppijn, maar het was leuk hoor. Leerlingen kwamen naar me toe met allerlei vragen: of ik ook Next top model had gezien en wie ik de beste vond. Ze vertelden van alles aan mij en dat was superleuk. Maar ze vragen ook ontzettend veel energie van je. Het eerste jaar was heel intens en toen dacht ik: Pff, houd ik dit vol? Ik hoorde van redelijk veel studiegenoten die ook les waren gaan geven dat ze het niet volhielden. Ik vond het leuk, maar het was heel intensief. Na dat eerste jaar kreeg ik een aanbod van de Hogeschool om daar full time te komen werken. Ik heb toen besloten om het toch nog een keer te proberen, om te kijken hoe het is om met ervaring voor zo’n klas te staan. Dat scheelt namelijk enorm. Het tweede jaar ging echt goed, dat was superleuk. Ik had intussen geleerd hoe klassen werken, hoe de dynamiek in een klas werkt. Dat pik je snel op. Maar ik besepte ook waar al mijn docenten destijds mee te maken hadden gehad.

Tijdens mijn twee jaar als docent Engels op het Erasmiaans gaf ik ook les aan de Hogeschool. Daar waren mijn leerlingen een jaar of zeventien. Ik gaf eerst les bij Small business and retail management, de ondernemersopleiding. Intussen ben ik overgestapt naar een tweejarige ondernemersopleiding, de Associate degree. Daar zitten veel mensen op die van het mbo komen. Die zijn negentien, twintig jaar. Dat is een heel andere leeftijdsgroep met een heel andere instelling. Er wordt an-

ders omgegaan met kennis. Op het Erasmiaans ben ik veel bezig geweest met cultuur en met wat er in het nieuws speelt. Dat gebeurt bij deze studenten veel minder. Zij zijn meer van: ‘Doe maar gewoon’. In het begin moest ik heel erg wennen, maar nu vind ik het leuk. Ik moet dingen op een andere manier uitleggen dan ik gewend was, anders dan hoe ik het heb geleerd op het Erasmiaans. We zijn nu met allerlei nieuwe ontwikkelingen bezig, dat is heel spannend. Dat Associate degree, die tweejarige hbo-opleiding is iets nieuws. Het groeit goed en we krijgen veel positieve reacties van hbo’ers die niet vier jaar willen studeren maar het in twee jaar willen doen. Het is echt leuk om in zo’n omgeving te zitten, met al die mensen die willen ondernemen en aanpakken. Ook al heb ik dat zelf dus niet gedaan. Ik leer hier veel nieuwe dingen, doe veel meer dan alleen lessen Engels geven”.

In je vrije tijd speel je toneel en zing je. Deed je dat ook al op het Erasmiaans? Trad je bijvoorbeeld op tijdens de M&D-avond?

“Nee! Ik heb één keer gezongen tijdens de Romereis, in een restaurantje waar een piano stond. Er ging een ander meisje zingen en ik begeleidde haar op de piano. Een volgende avond dacht ik: Ik ga het zelf doen, gewoon proberen. Supereng. Maar het was heel erg leuk en ik heb goede feedback gekregen. Mensen reageerden wel verbaasd, zij wisten niet dat ik dat deed. Tijdens mijn studie heb ik als singer-songwriter aan verschillende wedstrijden meegedaan. Ik heb zelf liedjes geschreven, maar daar nooit veel mee gedaan.

Ik was gestopt met zangles, nu ben ik weer actiever geworden. Ik zie in dat ik me niet alleen op mijn werk moet richten. Ik vind zingen heel erg leuk om te doen. Ik werk nu tien jaar full time en wil me meer gaan bezighouden met de dingen die ik echt superleuk vind. Lesgeven vind ik ook leuk maar het is tijd voor wat anders. Ik zing in een coverband waarmee ik optreed op bedrijfsfeestjes, en onlangs op de diploma-uitreiking van een afdeling op de Hogeschool. We treden ook op tijdens kerstfeestjes, af en toe in cafés, en voor goede doelen, zoals tijdens de Midnight Walk in Leiden. Het is goed te combineren met mijn werk”.

Wat doe je op het gebied van toneel? Heb je dat wel op het Erasmiaans gedaan?

“Ik geloof dat ik één keertje heb meegedaan, maar ik was gewoon niet cool genoeg. Ik zat niet echt bij de incrowd van de mensen die erbij hoorden. Ik was teveel een nerd, ik kon heel erg bezig zijn met wiskunde, ik was stil, op de achtergrond. Toen ik op de basisschool zat heb ik wel op Hofplein gezeten. Maar op het Erasmiaans toneel spelen, nee. Nu houd ik heel erg van op het toneel staan.

In Leiden heb ik gespeeld bij het theatergezelschap van de afdeling Engels, LEF (Leiden English Freshers).

Redelijk wat mensen met wie ik in Leiden heb gestudeerd zijn ook in Rotterdam en aan de Hogeschool terechtgekomen. Eén van hen kwam met het idee om hier ook zoiets te beginnen. Zo zijn we vier, vijf jaar geleden begonnen met Rotterdam English Speaking Theatre. Samen met de vrienden met wie ik dit heb gestart zit ik in het bestuur van de theatergroep. Wij wilden graag

dat Engelstalige toneel hiernaartoe brengen en het is een steeds grotere groep geworden. In november voeren we een stuk op dat we ook in maart hebben gespeeld, Deathtrap. Daar speel ik zelf ook in. Daarna spelen wij twee eenakters, Praying Backwards en Pup’s Holiday, in De Unie. De twee eenakters zijn echt originele stukken, geschreven door de Amerikaanse regisseur van het vorige stuk. Hij wilde graag dat wij zijn stukken zouden opvoeren. Dat is wel tof”.

Kun je je ervaring op het gebied van zang en toneel ook kwijt in je werk?

“Op onze eigen afdeling ‘Ad ondernemen’ ben ik gevraagd om te kijken of we een specialisatierichting binnen het ondernemen kunnen opzetten op het gebied van Performing Arts. Daarbij gaat het om ondernemerschap binnen allerlei kunsten. Daar ga ik nu mee aan de slag. Ik ga op zoek naar mensen die de kennis hebben over hoe je zoiets opstart. Dat vind ik echt een leuke nieuwe uitdaging die heel goed aansluit bij mijn persoonlijke interesses!”

door LEONTIEN FRENKEL

‘Een school als een haven, met dukdalven en uitzicht naar buiten

Elise Hogendoorn was docent tekenen op het Erasmiaans in de jaren 1978-1989. Zij woont en werkt al vanaf 2000 pal tegenover mij, ik heb werk van haar hangen, maar tot een gesprek over haar Erasmiaanse verleden is het nog nooit gekomen. Het docentennummer van Tolle belege vormde een mooie aanleiding.

door **IVAN BAAS**

Hoe ben je als Haagse op het Erasmiaans terechtgekomen?

“Het was mijn tweede baan. Ik was rond mijn 25e als tekendocent op een opleiding voor kleuterleiders aan de slag gegaan, vanuit de gedachte dat het belangrijk is om kinderen van jongs af aan met kunstzinnige vormgeving vertrouwd te maken. Na een jaar of zeven had ik zin in iets anders. Ik zag een kleine advertentie in de NRC en besloot te reageren. Het sollicitatiegesprek werd gevoerd met de heren Baan en Bongers. Vooral met Baan had ik meteen een enorme klik. Ik vond dat zo’n ontzettend leuke man. Ook tijdens de vaak langdurige docentenvergaderingen legde hij een verfijnde geestigheid aan de dag, waardoor die sessies draaglijk werden. Ik weet nog dat ik dacht, toen zijn opvolger kwam: ik hoop dat hij dat net zo gaat doen als zijn voorganger”.

“En dan het Spuijbroeklokaal, waarover ik de beschikking kreeg. Een ruimte als een eiland op de tweede verdieping met licht van twee kanten. Ik heb de tafels meteen in blokken gezet, zodat de leerlingen tegenover elkaar konden werken, 4 of 6, al naar gelang het concentratieniveau van de klas. Mijn naaste burens waren Julius Röntgen, familie van de componist, en Leen Stout, de historicus, met wie ik een echte vertrouwensband heb opgebouwd. Wij waren beiden bewonderaars van Paustovski, een Russische schrijver, beroemd om zijn dagboeken tijdens de hongertochten gedurende het Stalinbewind. Hij was zelfs lid van een Paustovski-gezelschap dat regelmatig naar de Oekraïne ging om in diens voetsporen te treden”.

Had je ervaring met gymnasiaal onderwijs?

“Totaal niet, maar ik voelde me snel thuis. Dat kwam ook doordat het lerarenkorps zo ontzettend hecht was, sommige docenten zaten er al vanaf vlak na de oorlog. Ik heb het ervaren als een warm bad, er was een enorme collegialiteit en er kon ook veel: anderhalf jaar na mijn aanstelling beviel ik van mijn zoon Jan, die af en toe meekwam naar school en dan rondscharrelde in het leslokaal. Niemand die daar moeilijk over deed”.

“Kwalitatief stond het Erasmiaans op een heel hoog niveau. Leraren als Vos, Meeter, Ruitenbeek, Smit en natuurlijk de oude Taselaar waren allemaal autoriteiten op hun vakgebied. En niet te vergeten biologie-leraar Backhuys, die later bij de uitgeverij Brill is gaan

werken en voor wie ik nog wel eens een boekomschlag heb ontworpen. De samenwerking verliep prima. Als er bijvoorbeeld een toneelstuk werd opgevoerd dan verzorgde ik samen met leerlingen de decorstukken. Zo hebben we ter gelegenheid van het 650-jarig bestaan een enorm panorama gemaakt van de Griekse eilanden”.

“Na zekere tijd vonden er wisselingen plaats binnen de docentengroep; er was toen van gemeentewege een regeling ingesteld die maakte dat je als school niet altijd zelf de keuze had maar verplicht was bovetailige docenten van andere scholen aan te nemen. Dat heeft de sfeer wel iets veranderd maar over het algemeen bleef het prettig werken”.

Hoe was het werken met leerlingen op een school waarin de cognitieve vakken het primaat hadden?

“Uitstekend. Ik had de klassen 1 tot en met 4, later heb ik ook de 5e klassen kunstgeschiedenis gegeven. De leerlingen moesten heel hard werken en de meesten vonden het heerlijk om hun hoofd even leeg te maken tijdens de tekenles, het vormde een goed tegenwicht tegen de theoretische vakken. In de onderbouw begonnen de leerlingen met het zich eigen maken van de vormtaal in verschillende technieken. Ik herinner me dat ik aan het begin van de derde klas reproducties mee naar school nam die de leerlingen dan moesten kopiëren. Dat viel in goede aarde, er was zelfs een leerling die de Nachtwacht van Rembrandt in kleurpotlood heeft nagetekend en met verbluffend resultaat”.

Kopiëren? Bood dat voldoende mogelijkheden tot persoonlijke expressie?

“Ho ho! Op de Parijse kunstacademie bijvoorbeeld beginnen de studenten met eindeloos naschilderen, kleuren mengen et cetera om de techniek onder de knie te krijgen. Pas daarna komt het persoonlijke aan bod. Mijn doel was om de leerlingen zoveel mogelijk technieken bij te brengen: het maken van potlood- en houtskooltekeningen en linoleumsneden en het schilderen met plakkaat- en olieverf. Dat laatste was alleen voor de liefhebbers, het was een tijdrovend proces en vooral het drogen moest heel zorgvuldig gebeuren. Je zag dan vaak dat de leerlingen zich verder gingen bekwamen in een techniek die hen aansprak”.

“Over het algemeen vond ik het werk van mijn

leerlingen van zeer hoog niveau. Dat gold trouwens ook voor de werkstukken kunstgeschiedenis, die de 5e klassers maakten. Hoge cijfers waren geen uitzondering. Ik weet dat er een aantal op de universiteit kunstgeschiedenis als bijvak heeft gekozen. Al dit werk werd geëxposeerd, bijvoorbeeld op ouderavonden en open dagen, de belangstelling was altijd groot”.

Klinkt idyllisch allemaal maar zaten er nooit ettertjes tussen?

“Natuurlijk wel, er waren ook leerlingen die tekenen beschouwden als een rustuur. Mijn devies was: ik werk hard, dan mag ik dat ook van jullie verwachten. Toch heb ik zelden iemand eruit gestuurd, ik had de luxe van een eigen voorraadkamer en als iemand het te bont maakte liet ik ze daar een tijdje afkoelen. Maar dat waren echt uitzonderingen. Ik heb ook vaak genoeg meegemaakt dat de kinderen in de pauze en in tussenuren terugkwamen om hun werkstukken af te maken. Ik zat soms met leerlingen uit drie verschillende klassen”.

Wat was jouw inbreng tijdens bijvoorbeeld vergaderingen over de overgangsrapporten?

“Dit soort vakken heeft niet alleen met expressie maar ook met verstand en gevoel te maken. Bijvoorbeeld welke oplossing een leerling kiest voor een bepaald esthetisch probleem of in hoeverre wordt opgepakt wat tegen hem of haar wordt gezegd. Afgezien daarvan is de werkhouding van belang. Ik herinner me enkele twijfelgevallen voor wie ik een lans heb gebroken, omdat ik gewoon zag dat de mogelijkheden en de wil er waren. Anderzijds heb ik ook wel eens een makkelijk lerende leerling gekwalificeerd als uitgekookte galbak (lacht)”.

We hebben het al gehad over de samenstelling van het docentenkorps; hoe heb jij de veranderende instroom van leerlingen ervaren?

“Dat ging heel geleidelijk en harmonieus. Eerst kwamen de leerlingen van Aziatische afkomst, die werkten buitengewoon hard. Daarna kwamen er veel leerlingen uit landen rondom de Middellandse Zee, daarvoor gold eigenlijk hetzelfde. Ik herinner mij bijvoorbeeld nog Ebru Umar als een ijverig, lief en bescheiden meisje”.

Als je terugkijkt: wat is blijven hangen?

“Dat ik er heel fijne jaren heb gehad. Maar op meer anekdotisch niveau: ik herinner me bijvoorbeeld dat het boek “Where Troy once stood” uitkwam. De alfa’s bleven strak in de leer maar de bèta’s lieten zich meteen overtuigen: er was immers maar één plaats op de wereld waar zeven rivieren in zee uitmondden dus Troje moest wel in East Anglia bij Cambridge hebben gelegen. Binnen de kortste keren was de school verdeeld in twee kampen”.

“Verder bewaar ik zeer goede herinneringen aan de introductieweken in het vakantiehuis in Doorn. Vaste prik was dat we daar het vogelspel deden, tegen het vallen van de avond verspreidden de docenten zich dan in een stuk bos waarbij iedereen een vogelgeluid voor zijn rekening nam en de leerlingen moesten zoeken. Op een avond waren de leerlingen naar een ander gedeelte van het bos gestuurd, wij deden ons uiterste best om toenemend lawaaiige vogelgeluiden te produceren maar niemand die het opmerkte. Uiteindelijk zijn we tegen half 11 teruggekeerd naar het kamphuis waar onderbouwdecaan Annelies van Dijk en tientallen kinderen met verongelijkte gezichten ons zagen verschijnen, slap van de lach”.

Hoe is het je nadien vergaan?

“Ik ben vertrokken wegens privéomstandigheden en heb daarna nooit meer in het onderwijs gewerkt. Wel ben ik altijd beeldend kunstenaar gebleven; ik had privé leerlingen en heb veel geëxposeerd, bijvoorbeeld in Pulchri en in verschillende galeries in Frankrijk en België. En ik ben nog steeds actief”.

Laatste vraag: je zoon heeft in Den Haag op het Christelijk Gymnasium Sorghvliet gezeten. Kun je iets zeggen over het verschil tussen beide scholen?

“Tja, alleen al die aanduiding “christelijk” is wat merkwaardig voor een school waar de Humaniora worden onderwezen... Ik was bij die school niet als docent betrokken maar als ouder. Laat ik het zo zeggen: Sorghvliet was een wat formele maar wel warme school met nadruk op de verantwoordelijkheid die de leerlingen later in de maatschappij moesten nemen. Het Erasmiaans ademde meer de sfeer van een havenstad, het was er niet zo elitair maar open, met van die droge Rotterdamse Van Hanegem-humor. Een school als een haven, met dukdalven en uitzicht naar buiten”.

‘Leer jezelf kennen’

Ken jij jezelf? Dat is nog eens een vraag! Op de tempel van de god Apollo in Delphi stond de inscriptie 'Γνωθι σεαυτον', 'Ken jezelf'. Deze spreuk was voor iedere bezoeker te lezen en bleek een hit: het is één van de bekendste aforismen uit de oudheid geworden. Want hoe leer je jezelf kennen?

door **JEANETTE JUKEMA**

docent Klassieke Talen, 1987-2006

‘Wie ben ik?’ Vind je het antwoord op die vraag op school? Geen docent kan het pasklare antwoord daarop geven, maar hij kan je wel op weg helpen door je te laten reflecteren op de verhalen die hij vertelt. Ik ben zo’n docent-met-een-verhaal. Laat ik eens een μυθος, een mythe, een verhaal vertellen.

Lang geleden leefde in het oude Griekenland een halfgod, Herakles, de zoon van oppergod Zeus. Hera, de vrouw van Zeus, haatte Herakles, omdat hij het resultaat was van een slippertje van haar man en een sterfelijke vrouw. Hera wachtte haar kans af om zich te wreken.

Herakles was nog geen jaar oud, toen zij haar eerste poging deed: zij liet twee reusachtige slangen in zijn wiegje los. Het gewenste resultaat bleef uit, omdat de baby met zijn halfgoddelijke kracht zonder moeite de kelen van de slangen dichtkneep.

Met zijn vrouw en zoons leidde Herakles vervolgens jarenlang een gelukkig leven, maar Hera’s wraakzucht hing nog steeds als een zwaard van Damokles boven zijn hoofd. Op een dag kwam Herakles terug van de jacht, toen Hera haar kans schoon zag en een plotselinge waanzin over hem liet komen, waarin hij zijn vrouw en kinderen voor wilde dieren aanzag en doodde. Even plotseling als de gekte was gekomen, verdween zij weer en begreep Herakles wat hij onbedoeld had gedaan. In diepe rouw zwierf hij maan-

denlang in de bergen rond. Ten einde raad ging hij naar de tempel van Delphi om het orakel te raadplegen. Op zijn vraag hoe hij voor zijn ongewilde schuld kon boeten, kreeg hij het antwoord, dat hij zijn kracht in dienst moest stellen van een zwakkere, de koning van Mykene. Zo voerde Herakles, zijn gespierde lichaam slechts gekleed in een losjes om de schouders geslagen leeuwenhuid met de leeuwenkop als helm en een grote knots in zijn hand, jarenlang opdrachten uit. Soms kwam zijn grote kracht hem daarbij van pas, soms zijn intelligentie. Nadat hij zo met succes twaalf bovenmenselijk zware opdrachten had uitgevoerd, kreeg hij uiteindelijk een plaats onder de Olympische goden!

Dat dit verhaal tot de verbeelding van velen spreekt, blijkt wel uit het feit dat het al ruim 2500 jaar wordt verteld. De Romeinen vereerden deze Griekse held onder de naam Hercules, noemden een stad naar hem, Herculaneum, en namen hem zelfs als god op in hun pantheon. Bergen aan de oostkant van de straat van Gibraltar dragen zijn naam, de zuilen van Hercules. Een sterrenbeeld is naar hem vernoemd. Als klap op de vuurpijl kreeg hij de hoofdrol in een heuse Walt Disney film met als thema “Hoe word je een ware held?”

Is de mythe over Herakles dan zo’n goed verhaal? Ja, het is zoals elke mythe een tijdloze vertelling met universele thema’s, die voldoet aan de voorwaarden die de grote Romeinse redenaar Cicero aan een verhaal stelt: delectare, docere en movere, anders gezegd amuseren, leren en emotioneren. En dat de mythe van Herakles aan die eisen voldoet, behoeft geen betoog.

Een mythe vergroot je kennis van de klassieke wereld, maar kun je jezelf ook leren kennen door erop te reflecteren? Als docent ervaar ik dagelijks dat een mythe je een spiegel voorhoudt. Jouw reactie op het verhaal leert je iets over jezelf.

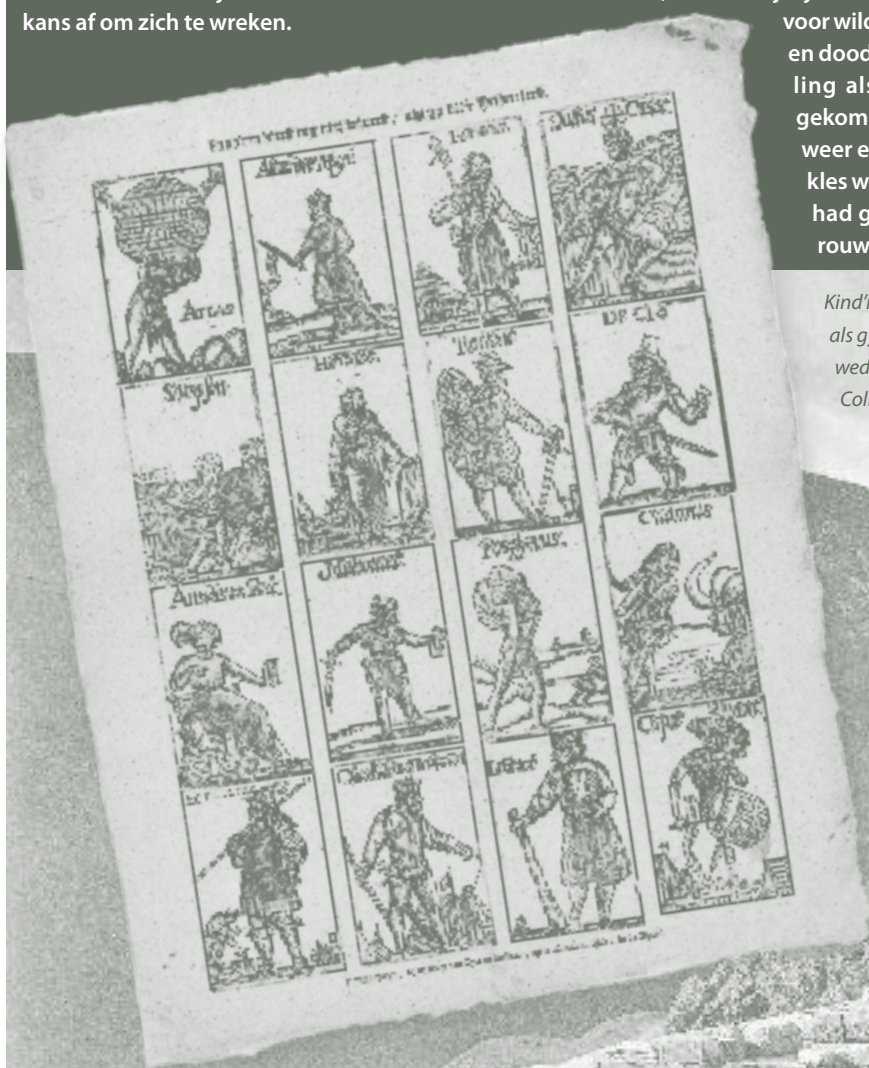
Wil jij zelf een Herakles zijn? En wil je dan de wonderboy met zijn sixpack en afgetrainde lichaam zijn of liever de weldoener, de held die de mensheid van monsters redt? Ben jij liever de koning van Mykene, die een ander het werk laat doen? Of ben jij de archeoloog in de dop, die zo geïnspireerd wordt door de verhalen van zijn docent, dat je wilt bewijzen dat ze waar zijn, zoals Heinrich Schliemann die Mykene heeft opgegraven. Met wie wil jij je identificeren? Jouw antwoord op deze vragen leert je iets over wie je bent of wilt zijn.

Ik mag toeschouwer zijn, als leerlingen ontdekken dat de twaalf werken van Herakles een metafoor zijn voor de hobbels die ook wij in het leven moeten nemen. Ik mag ernaast staan, als een leerling aan den lijve ondervindt dat het leven niet altijd rechtvaardig is, dat geluk in een oogwenk om kan slaan in ongeluk. Ik mag erbij zijn als hun kindervisie op Herakles als superheld zich ontwikkelt tot een volwassen kijk op de held als inspiratiebron, de man die niet opgeeft bij tegenslag, maar doorzet.

Een docent is geen homo digitalis – gelukkig niet -, een GPS die je met monotone stem via de snelste route naar eindbestemming ‘Ken jezelf’ leidt. Een leerling bepaalt zijn eigen weg, kiest zelf welke afslag hij neemt. Maar een docent mag de zoektocht van een leerling naar diens eigen identiteit wel een poosje begeleiden door hem met zijn viva vox de μυθοι, mythen, verhalen bij wijze van bewegwijzering voor te houden. Wat een privilege!

*Kind'ren weest tog niet bevreest /
als gy deese helden leest,
weduwe Gijsbert de Groot, 1683 – 1692.
Collectie Rijksmuseum*

Tempel van Apollo bij Delphi, anoniem, ca. 1895 - ca. 1915. Collectie Rijksmuseum

‘Vroeger luisterden leerlingen naar leraren, nu is het andersom’

Hanneke van der Wel was leerling (van 1948 tot 1955) en lerares Engels (van 1974 tot 2001) op het Erasmiaans. Klaas Taselaar, zelf ook oud-leerling en docent geschiedenis op het Erasmiaans van 1977 tot 1980, was nieuwsgierig naar haar drijfveren. Wat inspireerde Hanneke, mevrouw Van der Wel, om docent te worden en hoe ervoer zij het om terug te komen op school?

Tijdens een warme ontvangst bij haar thuis, waarbij nog net op tijd een klein tafelbrandje geblust kon worden, werden over en weer verhalen verteld.

door **ANOUK RIEHL**

Hanneke, jij kwam in 1948 op school. Dat was een interessant jaar, de wederopbouw was in volle gang. Was de school toen heel anders dan toen je later les ging geven?

“De school was volkomen anders dan nu, er waren ongeveer 350 leerlingen toen ik erop zat als kind en eigenlijk kende je iedereen. Het was veel meer een geheel. Om op het gymnasium te komen, moest je toelatingsexamen doen. Mijn vader zat ook in het onderwijs. Die was heel streng en naar hem werd altijd geluisterd. Hij had ook altijd gelijk en daar was ik het natuurlijk niet mee eens. Nu is het doorgeslagen. Vroeger luisterde de leerling naar de ouders en naar de leraren en nu is het andersom”.

Hoe was de docent in die tijd?

“Streng, ontzettend streng. Meneer Van Rees bijvoorbeeld, dat was een wiskundeleraar. Als we heel bedeesd vroegen: ‘We begrijpen dat niet, kunt u het nog een keer uitleggen?’ kregen we als antwoord: ‘Volgend jaar, dan leg ik het nog een keer uit’. Daar kon je het mee doen.

En de natuurkundeleraar, de heer Willemse, die aan mij vroeg: ‘Wat ga je doen alpha of bèta?’ ‘Alpha’ antwoordde ik. ‘Ach’ zei hij, ‘je bent dom, maar wel lief’. Dat moet je nou niet meer zeggen tegen een leerling. En toch ook een man die op een ouderavond tegen mijn vader zei: ‘Wat ziet Hannie er soms moe uit’. Dat zag hij dus weer wel. Maar hij was zo streng, echt eng streng. Ik herinner me Han van der Horst, hij moest voor de klas komen en klapte helemaal dicht. Ik voel nu nog de ijzige stilte, we hadden zo met hem te doen. Hij stond daar maar en Willemse stond daar ook maar. Ik was echt bang voor die man”.

Leraren waren echt vakdocenten toen, niet zulke pedagogen. Had je goed contact met die leraren of was het echt afstandelijk?

“Het contact was heel afstandelijk. Voor de meesten was je niet echt bang, maar je had wel veel respect. Je ging niet naar een leraar toe als je problemen had. En als kind had ik best wel problemen, maar dat moest je allemaal zelf uitzoeken. De tijd was volkomen anders. Er waren ook leraren die toegankelijker hadden kunnen zijn. Kampstra bijvoorbeeld, dat

vond ik een heel bijzondere leraar, een man met een grote vakkennis. De eerste les Latijn in de eerste klas: hij kwam binnen en schreef op het bord: ‘Juliana regina est’. Wij moesten raden wat dat betekende. Hem heb ik tot en met de derde klas gehad”.

Waren er ook leraressen?

“Jazeker, juffrouw De Beer gaf Duits, ze was joods en ze had de hele oorlog ondergedoken gezeten. We kregen Duits in de derde klas en Duits was niet populair in die tijd. Mijn vader was leraar Duits en sprak alleen Duits voor de klas. Gingen we op vakantie naar Zwitserland, dan reden we via Frankrijk, niet door Duitsland, dat was erg in die tijd. Juffrouw De Beer is de enige die ik ken van wie ik goed Duits heb gehad, alle rijtjes zijn me bij gebleven. Ik hoor het haar nog zeggen: ‘Jeder Woche gehe ich nach Amsterdam zurr Mutter’. Het was een klein mevrouwetje, ik zie haar nog zitten, maar je moet maar in haar schoenen gestaan hebben na de oorlog. Naderhand realiseer je je hoe zwaar het moet zijn geweest om na de oorlog Duits te geven. Wij vonden alle leraren Duits vervelend. Ik ken naast juffrouw De Beer eigenlijk maar één goede docent Duits: John van der Zee, wat heb ik met hem gelachen”.

Welke rectoren heb jij in je schooltijd als leerling meegemaakt?

“Meneer Pattist. Hij was streng en op goede manieren gesteld. Je mocht bij hem niet je handen in je zakken hebben. Die man heeft vreselijk veel gedaan, ook veel vertaald.

Verder Blanken, ook docent Oude Talen, en Hoek, heel even in mijn laatste jaar. Ik heb dus drie rectoren meegemaakt.

Goede herinneringen heb ik aan Veenstra, dat was een Groninger. Ik was een keer de klas uitgestuurd met mijn vriendin Loes. Loes was vervelend geweest en ik ging mee. En dan moest je helemaal beneden in die kamer aankloppen bij de rector en daar zat Veenstra, toen waarschijnlijk waarnemend rector. Hij vroeg ‘En jij?’ Ja, ik was meegekomen, want ik vond het ook mijn schuld. ‘Ah!, solidarité humaine!’ Zijn Frans was schitterend met een Gronings accent. Dat was echt een aardige man. Toen we eindexamen hadden gedaan zijn we nog een keer bij hem op

bezoek geweest, dat was heel bijzonder.

En natuurlijk Uncle Dijk voor Engels, ook een bijzondere leraar. Hij had eerst normaalschool (kweekschool) gedaan, daarna lager Engels middelbaar A en middelbaar B. Zo’n traject had Veenstra ook doorlopen en die is als doctor geëindigd. Dat waren leraren die echt precies wisten wat moeilijk was. De echte doctores en doctorandi begrepen vaak niet wat wij moeilijk vonden”.

Er wordt wel eens gezegd dat de MO- leraren betere leraren waren dan de academische leraren. Dat is interessant, je had vroeger veel leraren die eerst onderwijzer waren, daarna die aktes en MO. Die waren heel ambitieus en getraind in docentschap. Jonge academici wisten soms van toeten noch blazen. Hoe ben jij docent geworden?

“Op aanraden van mijn tante ben ik naar Engeland gegaan om de taal te leren spreken. Maar toen ik terugkwam was er één ding dat ik niet wilde worden: leraar. Ik had mijn vader als voorbeeld. Hij zat iedere avond zuchtend te corrigeren. Eerst ben ik gaan werken op kantoor met een avondstudie op de Nutsacademie. Ik heb toen toch middelbaar A gehaald, ben getrouwd en heb kinderen gekregen. Dus eigenlijk is het toeval dat ik in het onderwijs terecht gekomen ben, maar ik heb het een heerlijk beroep gevonden. Je gaat met jonge mensen om en door mijn gymnasiumachtergrond kon ik het Engels verbinden met Latijn.

In 1974 ben ik op de school teruggekomen als docent. Van der Velde was toen rector. Ik belde meneer Baan naar aanleiding van de vacature in de krant. Ik had daarvoor net mijn dochter laten inschrijven als leerling, dat vonden ze vreselijk leuk, want ik kende hen allebei nog als docent. Van der Velde heeft toen mijn sollicitatieformulier ingevuld: middelbaar A, goede vooropleiding, en ze is bezig met B. ‘Dat komt nog wel’, voegde hij eraan toe. Ik heb eerst lesgegeven in klas 1, 2 en 3, met dispensatie, want ik was alleen bevoegd voor de 1e klas. Van der Velde kwam meeluisteren hoe ik les gaf. In het Engels heb je for example de afkorting e.g. exempli gratia. Een van de weinige voorzetsels met een genitief. Van der Velde zat te glunderen dat ik dat voorbeeld gaf.

Wie waren er nog meer van mijn oude docenten? Niemand meer, alleen Niek van der Blom. Van hem heb ik veel geleerd, die man sprak Latijn. Het was een Renaissance Man, zoals ze in het Engels zouden zeggen. Je begon met Nederlands-Latijn en Nederlands-Grieks te vertalen. Daar leer je vreselijk veel van.

Ik heb nooit ordeproblemen gehad. Waarom weet ik niet, ik heb wel een keer van een moeder gehoord dat ik erg streng was, maar wel eerlijk. Wat ik erg belangrijk vind is dat je om jezelf moet kunnen lachen. Want je kunt stomme dingen zeggen. Ik was één keer zo boos -je moet doen alsof je boos bent, dat heb ik geleerd- dat ik zo hard met mijn hand op de tafel had geslagen, dat ik drie uur later nog een warme hand had. Ik zei ook tegen de klas: 'Als ik dus boos ben, dan moet je heel erg oppassen, dan ga ik heel deftig praten. Normaal doe ik alsof ik boos ben, met deftig praten moet je uitkijken'. Je moet eerlijk zijn. Als mens voor de klas staan, daar hebben ze recht op".

Gevoel kun je niet leren, en gezag ook niet. Voor mijn gevoel is er tussen 1955 en 1974 veel veranderd. Ik ben zelf in 1967 op school gekomen, er heerste toen een ijzere discipline. In 1968 kwam de Mammoetwet en werd het ineens veel losser, andere kinderen, andere docenten. Toen ik ging lesgeven in '77, had ik het gevoel dat de leraren van wie ik les had gehad totaal andere mensen waren. Ik vond het zelf wel een beetje een zootje onder die leraren en minder spannend dan ik me had voorgesteld. In de lerarenkamer vond ik jou best autoritair en uitgesproken. Wij zijn samen nog een keer met een klas op fietstocht geweest langs allemaal jeugherbergen, toen was jij super autoritair en die kinderen vonden het helemaal niet erg. Je had op een natuurlijke manier de leiding én je had goed contact.

Docent lijkt een eenzaam beroep, maar je doet het ook heel erg met elkaar .

"Zeker met je eigen sectie, ik had Van Gendt en Ineke Friedeberg. Dat werkte fantastisch. Het enige wat we niet hadden waren sectievergaderingen. We overlegden in de gang hoe ver we waren. Alle drie gaven we erg veel grammatica, heel vervelend allemaal, maar ontzettend nuttig. Van Gendt had zoveel vakkennis, hij heeft me erg gesteund toen ik met mijn eerste graad bezig was".

Onder welke rector heb jij lesgegeven?

"Van der Velde, Baan en Werdekker. De langste tijd met Werdekker, 17 jaar. Met hem kon ik het ontzettend goed vinden. Ik vond hem heel erg inlevend".

De klas was jouw domein. Hielp het mee dat je oud-leerling was en dat je daardoor meer zelfvertrouwen had?

"Nee, niet echt, maar ik vertelde het hun wel, en dan vroegen ze bij wie ik in de klas had gezeten. In vaktermen heb je in iedere klas de potentiële etter. Die geef je aan het begin van het jaar extra veel aandacht. Je moet jezelf redden voor de klas, dat is vermoeiend. Je moet echt 50 minuten alert zijn. Ik zei altijd: 'Die bel gaat voor mij, maar niet voor jullie'. Ik heb nooit problemen gehad, er was discipline, stoelen stonden netjes, geen rotzooi op de grond. Kinderen mochten wel eten in de klas -op die leeftijd hebben ze altijd trek -, als ze maar geen rotzooi maakten".

Vond je jouw collega's ijverig? Ik vond ze best lui. In mijn sectie waren leraren die ieder jaar hetzelfde programma draaiden. Ik ben als leraar gestopt omdat ik de sectie zo weinig inspirerend vond, ik voelde me echt schuldig bij die eindexamens die toen afgenomen werden. Ik had als leerling meer respect voor de leraar dan toen ik zelf leraar was. Als omgeving om mezelf te ontwikkelen vond ik het heel erg tegenvallen. En ik wilde maar één ding, en dat was leraar worden, anders dan jij. Overigens heb ik wel veel geleerd van de Klassieke Talen mensen. Jij had een goede sectie.

"Een talenleraar heeft een bepaald programma af te werken, daar had ik geen moeite mee. En inderdaad onze sectie was goed. Eerst Friedeberg en Van Gendt, later kwamen Alexandra en Brigitte, dat zijn mijn 'kinderen'".

Jij hebt ongeveer een halve eeuw Erasmiaans meegemaakt. Is er veel veranderd?

"Toen ik terugkwam als docent, was het allemaal wat losser, minder streng. Naderhand, de laatste jaren met het Studiehuis, daar ben ik helemaal beroerd van geworden. Ik had een 4e klas , toen dacht ik: 'Ik ga weer frontaal lesgeven, zo van kop dicht en luisteren en je mag alleen maar praten als ik het goed vind'. En op een gegeven moment kwam er een meisje naar me toe, en vroeg me waarom ik dat niet eerder had gedaan. Meer dan dertig leerlingen die zelfstandig moeten werken, dat werkt niet".

Klaas besluit: Het leraarschap is eigenlijk heel ingewikkeld. Het moet kloppen met de schoolleiding, met de secties, binnen de sectie, je moet zelf kloppen. Bij jou klopte volgens mij alles.

SIEMENS

Digitalisering maakt steden slim
Een intelligente infrastructuur zorgt voor schone, leefbare en concurrerende steden

Digitalisering verandert de manier waarop steden functioneren. Het stelt ze in staat slim te reageren op overbelasting, vervuiling, overconsumpties en stroomonderbrekingen.

Siemens kan al deze uitdagingen uw partner zijn door met geïntegreerde automatisering een bijdrage te leveren aan een duurzame, leefbare en betaalbare energievoorziening, slimme mobiliteit en efficiënte gebouwen. Deze intelligente infrastructuur zorgt ervoor dat uw stad schoon, leefbaar en concurrerend blijft.

[siemens.com/intelligent-infrastructure](https://www.siemens.com/intelligent-infrastructure)

Reindert Jacobsen: het verhaal van een bijzondere leraar

Het tweede lustrumboek dat ik voor het gymnasium maakte was gewijd aan Reindert Jacobsen, oud-leerling en docent geschiedenis (1905-1950) van het Erasmiaans Gymnasium, conrector en cultureel geweten van de gemeente Rotterdam: Een leraar met een verhaal (1999). Collega's geschiedenis die na hem kwamen hadden voor hem gepleit, vooral Evert Janssen Perio en Leen Stout, nu beiden overleden. Ik was zelf verrukt van de inhoud van de drie bundels met Jacobsens essays die in de jaren vijftig waren gepubliceerd, meestal op initiatief van oud-leerlingen en rotarianen. Vijftien Rotterdamse instellingen zorgden in 1997 voor de toekenning van de subsidies waardoor het boek er kon komen. Uiteindelijk was de turf van 600 pagina's die we afleverden - met aanvullend nog een aan de afzwaaiende Stout opgedragen symposiumverslag, een toneelstuk en een boekregister - een coproductie van enkele leraren met oud-leerlingen zoals A.E. (Dolf) Cohen. E.M. (Evert) Janssen Perio, C.J. Smits en A.M. (dominee) van Peski. Het boek opent met biografische inleidingen door de zes auteurs van samen 200 pagina's; daarna volgen 400 pagina's met een selectie uit Jacobsens essays. Voor de Rotterdammers onder ons is dat boek dierbaar geworden vanwege de herinneringen aan de school, maar ook om Delfshaven voor vijftig jaar, De stad van mijn jeugd en vooral zijn nog steeds actuele Rotterdam – De stad zonder memorie.

door **LEO MOLENAAR**

docent scheikunde, historicus en biograaf, www.leomolenaar.nl

Omslag van de uitgave van Jacobsen van Niessen.

Jacobsen promoveerde in 1906 cum laude op een proefschrift over de schrijver van het Schilder Boeck: Carel van Mander (1548-1606); dichter en prozaschrijver. Hij stopte daarna met zijn onderzoekswerk: hij zou de rest van zijn leven geen voetnoot meer zetten! Hij ging dus niet verder als kunsthistoricus, en na een eerste aanzet evenmin als kunstkriticus. In 1905 is hij als leraar geschiedenis op het Erasmiaans Gymnasium gekomen. Hij werd er toegelaten tot de kring van uitverkorenen rond de dichter Leopold, die hij eerder als leerling had bekeken. De euforie van de vriendschap met de dichter sloeg om in de felle vijandschap van Leopold toen Jacobsen werd bevorderd tot secretaris in de schoolleiding. Pas tientallen jaren later kon de gekwetste Jacobsen daarover schrijven in zijn essay Leopold, zoals ik me hem herinner (1956). Op het symposium vertelde de neerlandicus Van Halsema daarover een intiem verhaal: De schuwe desperado en de schuwe Rotarian.

Maar was hij behalve een essayist ook een begenadigd leraar? Bij het antwoord op die vraag kon het archief van het Erasmiaans Gymnasium van de classicus Niek van der Blom, dat bij het Gemeentearchief berust, uitsluitsel geven. Eerder had ik dat archief gebruikt om voor Het Erasmiaans Gymnasium na 666 jaar (1994), een hilarische geschiedenis op te sporen en te reconstrueren die oud-leerling Henny Cramer had geschreven over de school aan de Coolensingel van 1910. Van der Blom drukte zijn oud-leerlingen op reüniebijeenkomsten steeds op het hart om hem herinneringen op te sturen: zo'n twintig verhalen over de periode tussen 1910 en 1950 wachten in dat archief op gebruikers. Over schoolcoryfee Jacobsen schreven ze allemaal. Dus konden we bezien hoe de leerlingen hem als leraar vonden, en of die waardering mettertijd veranderde. Leen en ik schreven daarover, samen met historica Tina Sluiter en neerlandicus Hans Overheul: Een leraar met een verhaal. Die titel had voor ons een dubbele bodem: het was ons protest tegen de tendens die de overheid destijds met de Tweede Fase had ingezet, namelijk dat de vakdocent terug moest treden en slechts begeleider moest zijn van door de leerlingen zelf geleide leerprocessen.

De commentaren op de 'jonge leraar' Jacobsen in dat archief waren over het algemeen zeer lovend. Henny Cramer (1905-1911): "Moet ik de leraar voor u oproepen die handenwrijvend en snoropstrijkend voor de zoveelste maal over de Poolse delingen van wal stak, of als de kunstzinnige reiziger die zijn indrukken, in fraaie foto's vastgelegd, aan ons overdroeg en ons meevoerde naar plaatsen in en boven deze wereld?"

Neem P. Catz (1909-1915), een bankgenoot van de latere historicus Jan Romein: "Een man van grote kennis en eruditie, die kennis wist te plaatsen in het heden en er juist de delen uit wist te halen, die als draden naar de 'geschiedenis' van het heden liepen. Het was bepaald geen opsomming van gebeurtenissen die hij ons meegaf, maar veeleer een 'verhaal zonder einde', dat uitmondde in de tijd waarin hij zijn lessen gaf en daarna in alle eeuwigheid verder moest lopen."

Of P. Hendrix (1910-1916): "Maar iedereen was verrukt van 'Japie'. Hij was jong, was opgewekt, hield van kinderen. De meisjes waren verrukt van hem ('die schoenen, die das van die schat'). Hij ging op de bank zitten vóór in de klas en de les begon: 'Jongelui, bouches closed'. Wat kon hij vertellen! Wij behoefden alleen maar te luisteren en het was muisstil. Hij wees ons op de kunstgeschiedenis, op sociale problemen (en dat in het ouderwetse 'liberale' Rotterdam van voor de Eerste Wereldoorlog), op holle leuzen bij de nationale herdenking in 1913; hij gold toen natuurlijk als 'socialist'."

En ten slotte J.C. Kamerbeek (1919-1925): "Als er veel van zulke leraren waren geweest op de Nederlandse Gymnasia zou het er met de Nederlandse

Geesteswetenschappen nu anders voorstaan. De invloed die hij op velen van ons heeft uitgeoefend, is onmetelijk geweest."

De commentaren op de 'oudere leraar' Jacobsen luiden anders. De latere historicus Ernst Kossmann (1933-1941) vond zijn lessen vervelend; zonder aantekeningen en boeken maakte hij zijn verhaal, hij overhoorde nooit en gaf geen proefwerken, "maar voor de geschiedenis won hij mij niet". Het verschil tussen de schaarse cijfers voor een bar slechte beurt en een steengoed optreden was in Jacobsen lerarenboekje het verschil tussen een 6- en een 7; hoger of lager waren de rapportcijfers evenmin. Die extreem egalitaire aanpak, gecentreerd vanuit de leerkracht, zal ambitieuze en kritische leerlingen afgeschrokken hebben.

C.J. Smits (1934-1940) was er laconiek over: "Hij begon met een bijzonder interessant onderwerp in klas 5: de Encyclopedisten en de Franse revolutie. Dit kon mij zeer bekoren, al werden we niet bevrijd van het vreselijke boek van Pik. Jacobsen was in deze onderwerpen op zijn best. Later werd het saai, althans voor mij. Ik zat vaak tijdens de les met het hoofd ondersteund door mijn handen, die aldus verborgen dat mijn ogen gesloten waren en dat ik in een toestand van halfslaap verkeerde, hetgeen zeer rustgevend was. De regels van Wilhelm Busch, Wenn jeder schläft und Einer spricht, diesen Zustand nennt man Unterricht, waren mij uit het hart gegrepen. (...) Jacobsen boeide mij niet, hoeveel respect ik ook voor hem had als cultuurmens."

Oud-leerling Cohen maakt in zijn biografische notitie duidelijk dat de leerlingen Jacobsen waarschijnlijk de weg gewezen hebben naar zijn eervolle loopbaan in het Rotterdamse. Hij constateert dat diens essayistische werk pas begint in 1928 met een verhaal over Franz Schubert: "Maar daaraan heb ik een heel bijzondere en volkomen in stand gebleven herinnering! Dat was een lezing voor één van onze bondsavonden in dat zaaltje waar we altijd bijeenkwamen. Was het niet in Hotel Central op de Kruiskade, dicht bij de grote, toen of iets later nieuw gebouwde bioscoop waarvan ik de naam niet meer weet? Schubert was toen voor mij weinig meer dan een naam: onze ouders waren nog pas kort tevoren begonnen met mijn broer en mij in de plaatselijke concertroutine te introduceren. Ik was als derdeklasser, net lid van de bond geworden, bij die lezing aanwezig; ik was diep onder de indruk van het beeldende en geladen proza van de spreker. Nog hoor ik in mijn oren de storm op de muren van het keizerlijke Wenen tijdens Schuberts ontmoeting met Beethoven."

Die ontmoeting was trouwens fictief. Hoe dan ook, Cohen vermoedde dat het bestuur van de RGB Jacobsen om deze lezing had verzocht. Ze werd later apart gedrukt door een uitgever, waarschijnlijk op initiatief van leerlingen en ouders. Dat heeft voor Jacobsen de weg geopend naar een Rotterdams publiek, van volksuniversiteit tot Rotary, dat geen genoeg kon krijgen van zijn lezingen over muziek, cultuur en geschiedenis. Van die vertellingen hebben we er in het lustrumboek twee dozijn afgedrukt, na overleg over de schrappingen, en dus zijn de gekozen verhalen niet de minste. We gaven het boek op basis daarvan de ondertitel Grep en uit een millennium Europese cultuur, met een knipoog naar collega Van der Blom die zijn onvoltooide geschiedenis van het Erasmiaans Gymnasium; 1328-1978 had voorzien van de titel Grep en uit... (1978).

Uiteindelijk had Jacobsen er vrede mee dat hij geen onderzoeker was geworden, geen professioneel historicus en al helemaal geen criticus. Zijn perfect gepolijste verhalen in de klas, waarvoor de leerlingen dus een in de tijd veranderende waardering bleken te hebben, hadden hem de kunst van de causerie opgeleverd. Op een gegeven moment bleek hij daar

in een brief uit 1951 aan zijn levenslange Rotterdamse vriend Willem van Ravesteijn - in 1909 medeoprichter van de Communistische Partij - vrede mee te hebben: "Ik heb me als schoolmeester volkomen gelukkig gevoeld. In de eerste klas bij de oude geschiedenis, als magiciërs die de geheimenissen van de fraaiste raratiekast ter wereld ontsluiten mocht, in de vijfde en zesde klas als ik me kon laten gaan en debiteren wat me voor de mond kwam, waarbij ik op mijn kop kon gaan staan, of de gekste kuitenflikkers slaan, de leerlingen vonden het alles best."

En dan opnieuw de vraag: was Jacobsen een geliefde leraar of niet? Laat ik het even persoonlijk maken. Hoeveel blijken van waardering kreeg ik als leraar scheikunde na dertig jaar les op het Erasmiaans op mijn zeventigste verjaardag? Geen enkele. Ik citeer uit ons boek: "Het is een gegeven dat Jacobsen bij zijn 70, 75, 80 jaar werd bestookt met tal van telegrammen, brieven en bloemen. En dan ging het niet om tientallen, maar om honderden blijken van waardering. Is de vertelcultuur passé; hebben de leerlingen steeds sterkere stimuli nodig om geboeid te worden? Misschien. Jacobsen een hype? Akkoord, maar kom daar nu ereis om..."

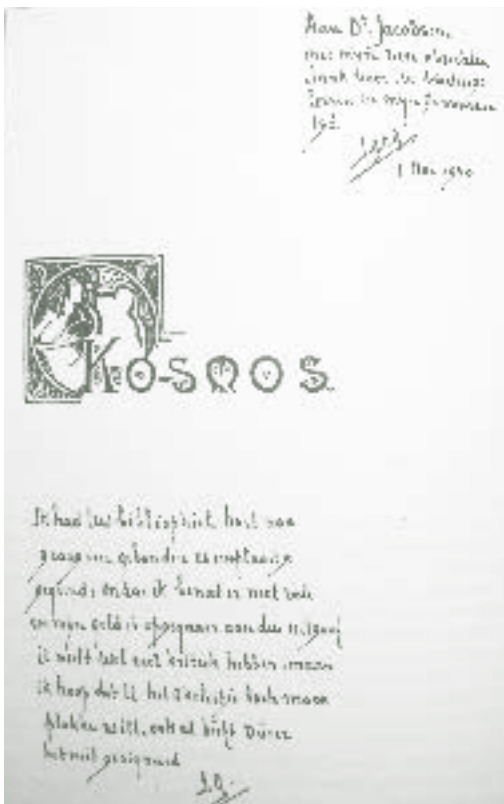
Na het eerbetoon aan Jacobsen verschenen er onder mijn redactie nog twee nieuwe titels, die anders van karakter waren. Ze gingen over de toekomst van het gymnasium in een snel veranderend Rotterdam (Ex Pluribus Unum; 2004), over Erasmus en over rector Rein van der Velde (Mozaïek van een rector; 500 jaar na Lof der Zotheid; 2009).

De toenmalige rector Margriet Berkhout-Franssens heeft zich daadkrachtig ingezet voor het democratiseren van mijn aanpak. Voor Ex Pluribus Unum stelde zij mij een 'uitgeverij van leerlingen' voor, die zij medeverantwoordelijk maakte voor de inhoud. Leerlingen moesten een hoofdrol spelen in de aanloop naar de lustrumpublicatie; voortreffelijke profielwerkstukken dienden in het boek te komen. Geschiedenisdocent Pieter Dupon wist aan de vooravond van beide publicaties zijn leerlingen zo te inspireren dat ik in mijn museumlokaal 007 anderhalf jaar tevoren dertig of veertig leerlingen kon ontvangen die hun ideeën inbrachten. Zij konden voor vakken zoals geschiedenis, Nederlands en filosofie aan de slag, en dan ging het hen niet om een 6- maar om een 8, 9 of 10. Aan het boek van 2004 werkten 29 docenten van binnen (en buiten) mee tegen 26 leerlingen; aan dat van 2009 schreven 20 docenten mee en 23 leerlingen.

De lustrumturf kent inmiddels vier afleveringen. Zelf zwaaide ik af in 2007, al zorgde ik nog met Bert Kanter en Leen Bongers voor het verschijnen van die van 2009 waarin ik mijn polemieken om publiek herstel van de integriteit van Erasmus tegen de kwaadaardige Obermannen voortzette. Een suggestie van oud-leerling Jelle Reumer, wie kent hem niet, om de nieuwe aflevering van 2014 te wijden aan The Prince of Whales, volgens Grep en is dat oud-collega Van Deinse, werd door Dupon en ondergetekende tijdig voorgelegd aan rector Paul Scharff, maar die voelde er niets voor. Misschien kan de oud-leerlingenvereniging voor 2019 een initiatief in deze nemen.

Al werkend zorgen collectieven van docenten en leerlingen voor een creatief gebruik van het schoolarchief, en wordt aan de geschiedschrijving van het instituut gewerkt. Ook de overleden classicus Niek van der Blom, die de geschiedschrijving van Erasmus vanuit onze school op de kaart heeft gezet, verdient wat mij betreft een lustrumboek.

Maar goed, ik ben behoorlijk afgeweken van mijn onderwerp. Ik reken op clementie.

De opdracht aan Jacobsen in het opgedragen exemplaar Kosmos van Ida Gerhardt.

De reünie

Op 16 september vond aan de Wytemaweg een reünie plaats van oud-docenten van het Erasmiaans. Zoek je favoriete leraar. Ze zijn ondanks een paar grijze haren nog steeds uitstekend herkenbaar. Een aantal van hen leverde een prachtige bijdrage aan dit speciale docentnummer. Het was een gezellige boel met een heus frietkot op de binnenplaats. Docenten zijn gelukkig ook maar mensen. Mooie en minder mooie herinneringen aan elkaar en diverse leerlingen. Vroeger was alles beter. Laat dat zo blijven.

lid worden?

Lid worden? Dat betekent twee keer per jaar een Tolle belege op de mat met artikelen over het Erasmiaans, in verleden en heden. Semper Floreat organiseert jaarlijks diverse evenementen en elke vijf jaar een reünie.

Het lidmaatschap kost 15 euro per jaar, voor studenten 10 euro (maximaal vijf jaar). Aanmelden voor het lidmaatschap kan via e-mail en via de gewone post. Vermeld in uw e-mail uw volledige naam, adres, uw jaar van eindexamen en uw telefoonnummer. U kunt uw mail sturen naar Leentfaa@erasmiaans.nl

Ondergetekende geeft zich tot wederopzegging op als lid van Semper Floreat:

Naam: _____

Adres: _____

Postcode: _____ Woonplaats: _____

Telefoon: _____ E-mail: _____

Eindexamenjaar: _____

Handtekening: _____

Graag opsturen naar: Semper Floreat, p/a Wytemaweg 25, 3015 CN Rotterdam